

186.
3. 5. 11.
ACTA UNIVERSITATIS LITTERARUM REGIAE HUNGARICAE
FRANCISCO-JOSEPHINAE KOLOZSVÁRIENSIS ANNI MCMXI—XII.

FASCICULUS II.

*

BESZÉDEK,

A MELYEK

A KOLOZSVÁRI M. K. FERENCZ JÓZSEF TUDOMÁNYEGYETEM
ALAPÍTÁSA

XL. ÉVFORDULÓJÁNAK ÜNNEPÉN

1912 MÁJUS HÓ 29.-ÉN TARTATTAK

ÉS A NÉGY TUDOMÁNYKAR JELENTÉSEI

A KITÜZÖTT PÁLYAKÉRDÉSEKRE

BENYÚJTOTT PÁLYAMUNKÁKRÓL, VALAMINT AZ ÚJ
PÁLYATÉTELEKRŐL.

KOLOZSVÁR,
NYOMATOTT AJTAI K. ALBERT KÖNYVNYOMDÁJÁBAN

1912.

78.32 (430.21) 1912

B 11911

I.

BESZÉD,

melylyel

Szádeczky Gyula

bölcsészeti-doctor, az ásvány- és földtan ny. r. tanára, az ásvány- és földtani intézet igazgatója, a középisk. tanárképző tanára, az orsz. középisk. tanárvizsgáló-bizottság tagja, az Erd. Múzeum Ásvány- és Földtani Gyűjteményének igazgatója, a kolozsvári zene-conservatoriumnak alelnöke, az Erdélyi Múzeum-Egylet igazgató-választmányának és természettudományi szakosztálya választmányának, az Erdélyrészi Kárpát-Egyesület igazgató-választmányának, a K. M. Természettud. Társulat választmányának és a Magyarhoni Földtani Társulatnak alapító tagja, a matematikai és természettud. karnak 1899/1900. és 1907/8. tanévekben volt dékánja, 1900/1901. és 1908/9-ben prodeánja; a Tudományegyetemnek e. i. Rectora

AZ ÜNNEPET MEGNYITOTTA.

Tekintetes Egyetemi Közgyűlés!

Egyetemünk évenként rendszeren ismétlődő ünnepeinek egyik legsajátságosabbja az, a melynek megtartására ez alkalommal összegyűltünk.

Felséges Királyunk és Uralkodónk, a kinek a Nevét büszkén viseli Egyetemünk, 1872. év május hava 29-én írta alá ama rendeletet, melynek alapján Egyetemünk létesült. Tehát Egyetemünk születésének az ünnepe a mai nap. Ez az ünnep állandóan megújuló örvendetes realis tartalmat Elődeinknek azzal a bölcs intézkedésével nyert, a mely ezt az évfordulót egyben pályadíkjiosztó ünneppé avatta.

Olyanféle jellegű lett ez által Egyetemünk évforduló ünnepe, a milyen jellege van híres bortermelő vidékeinken a szüretnek, mikor a humánus érzületű gazda egy jó nap keretében megjutalmazza buzdításul az évi termésnek megfelelőleg azokat a munkásokat, a kiknek a sikerben legnagyobb részük volt.

Iljú Egyetemünknek immár a 40-ik születésnapja a mai. 40 esztendő a delelés idejét jelenti az ember életében, intézményeknél is elég arra, hogyha életképesek, biztos gyökeret verjenek. Örömmel konstatálhatjuk, hogy a tenyészésnek ez az első

processusa kifogástalanul megtörtént. Nem mondhatjuk ugyan, hogy Egyetemünk fel volna szerelve, el volna látva mindazokkal, a mikre szüksége van, sőt ebben az irányban még nagyon is sok a kívánnivaló, de életfunktioját ezek hijján is elég jól végezi és fiatal hajtásai évről-évre meghozzák az ő zsenge termésüket.

Most a 4 decennium végén vessünk egy futó pillantást az évenkénti pályadíjat nyert hallgatók számára, összehasonlítva azt a második félévre beiratkozott hallgatók számával.

Tanév	Hallgatók száma a tanévek II.-dik felében	Jog- és államtud. karnál				Orvosi karnál				Bölc.-, nyelv- és tört.-tud. karnál				Mathematikai és term.-tud. karnál			
		Pályakérdések száma	Hány kérdésre pályáztak	Hány munka pályáztott	Hányan nyertek pályadíj-, vagy szorg.-díjat	Pályakérdések száma	Hány kérdésre pályáztak	Hány munka pályáztott	Hányan nyertek pályadíj-, vagy szorg.-díjat	Pályakérdések száma	Hány kérdésre pályáztak	Hány munka pályáztott	Hányan nyertek pályadíj-, vagy szorg.-díjat	Pályakérdések száma	Hány kérdésre pályáztak	Hány munka pályáztott	Hányan nyertek pályadíj-, vagy szorg.-díjat
1872/3	233	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1873/4	289	5	2	2	1	6	2	2	2	4	3	5	2	10	3	4	3
1874/5	353	7	4	5	5	10	3	3	2	7	3	3	3	13	5	5	6
1875/6	363	8	—	—	—	12	6	7	7	8	3	4	3	11	6	6	6
1876/7	372	11	4	4	1	13	1	2	3	10	8	8	4	12	5	6	5
1877/8	397	16	3	3	3	14	5	7	9	10	6	7	3	11	6	6	6
1878/9	400	19	3	4	4	13	5	7	6	11	4	7	4	15	9	12	11
1879/80	427	19	1	1	—	14	6	7	10	12	5	8	5	10	6	8	5
1880/1	438	21	7	7	4	12	8	10	11	12	6	11	8	13	7	7	6
1881/82	431	21	2	2	1	13	5	6	6	12	5	9	4	12	7	9	8
1882/3	441	25	7	10	8	13	6	7	6	12	6	8	8	10	3	4	2
1883/4	436	24	7	8	5	13	5	7	7	11	4	6	3	14	7	9	5
1884/5	444	27	7	10	8	14	8	11	11	13	9	12	7	12	7	10	8
		203	47	56	40	47	60	76	80	122	62	88	54	143	71	86	71

Tanév	Hallgatók száma a tanévek II-dik felében	Jog- és államtud. karnál				Orvosi karnál				Bölcs., nyelv- és tört.-tud. karnál				Mathematikai és term.-tud. karnál			
		Pályakérdések száma	Hány kérdésre pályáztak	Hány munka pályáztott	Hányan nyertek pályát, jut., vagy szorg.-díjat	Pályakérdések száma	Hány kérdésre pályáztak	Hány munka pályáztott	Hányan nyertek pályát, jut., vagy szorg.-díjat	Pályakérdések száma	Hány kérdésre pályáztak	Hány munka pályáztott	Hányan nyertek pályát, jut., vagy szorg.-díjat	Pályakérdések száma	Hány kérdésre pályáztak	Hány munka pályáztott	Hányan nyertek pályát, jut., vagy szorg.-díjat
1885/6	487	26	9	19	10	14	9	11	11	12	4	5	3	11	4	4	4
1886/7	502	27	8	9	7	12	5	5	5	12	4	5	4	13	3	3	2
1887/8	512	32	7	8	8	14	4	7	10	13	8	9	9	14	3	3	3
1888/9	519	26	7	9	9	14	5	5	7	12	7	7	5	16	5	7	7
1889/90	523	29	16	19	16	14	5	5	8	12	6	10	7	13	10	14	12
1890/1	544	19	13	16	14	15	7	7	8	13	9	12	8	9	4	5	4
1891/2	575	21	9	16	9	15	7	7	10	14	10	12	12	11	5	6	5
1892/3	596	12	5	5	4	14	5	5	7	9	7	9	7	12	5	6	6
1893/4	598	13	7	8	7	14	6	6	9	9	2	2	2	13	7	9	8
1894/5	582	14	8	10	8	14	6	6	9	13	7	12	7	12	6	7	5
1895/6	643	13	8	10	8	14	5	5	5	11	6	7	6	12	7	9	7
1896/7	726	14	5	7	4	14	7	5	5	12	9	14	7	12	6	8	7
1897/8	833	12	3	3	2	14	10	6	7	12	7	10	8	14	8	12	10
1898/9	992	13	8	10	6	14	2	2	2	16	10	15	8	13	7	9	7
1899/1900	1082	14	8	9	8	14	3	3	3	15	8	9	9	13	6	9	8
1900/1	1240	12	5	9	9	14	5	2	2	9	5	7	7	12	4	5	3
1901/2	1432	12	8	16	14	14	2	2	2	10	8	16	12	13	4	6	6
1902/3	1598	7	7	13	10	14	5	5	5	9	7	14	9	14	4	4	4
1903/4	1855	6	6	13	6	15	5	5	5	8	3	6	3	14	6	6	6
1904/5	2145	6	4	9	5	15	6	6	6	10	4	7	5	14	3	6	6
1905/6	2201	7	4	12	5	15	4	3	3	11	8	13	10	18	7	13	9
1906/7	2:31	7	4	11	7	15	3	3	3	8	5	6	4	16	2	2	2
1907/8	2128	7	2	4	2	15	2	2	2	9	4	5	5	25	15	19	14
1908/9	2078	6	2	3	1	16	4	4	5	9	4	5	5	26	6	7	6
1909/10	2110	7	4	5	7	16	6	6	6	10	4	4	4	25	5	6	6
1910/11	2107	10	2	3	2	16	7	11	11	11	9	12	11	27	2	3	3
1911/12	2157	12	1	2	2	16	8	6	7	11	4	4	4	28	3	4	4

387 215 26 230 585 171 216 245 423 231 315 235 560 218 278 235

Ebből látjuk egyrészt azt, hogy a lefolyt 40 esztendő alatt hallgatóink száma egészbenvéve megtízszerezedett, a mennyiben az első évvégi 233 hallgató a 40-ik év végén 2157-re emelkedett. A pályadíjjal kitüntetettek száma azonban átlag csak az első 20 év végéig emelkedett fokozatosan a hallgatók számával, a mikor Egyetemünknek körülbelől 550 hallgatója volt. Az első 10 esztendő második felében beíratkozott ugyanis összesen 3703 hallgató, kik közül 167, tehát 4·51% nyert pályadíjat. A második 10 esztendő 4983 hallgatója közül 295, tehát 5·92% lett pályadíjnyertes.

A második 20 évben a hallgatók számának szaporodásával a pályadíjjal kitüntetettek száma fokozatosan csökkent, mert a harmadik 10 esztendő 8724 hallgatója közül már csak 261, tehát 2·99%, a legutóbbi 10 esztendő 20510 hallgatója közül pedig 220, tehát 1·07% nyert pályadíjat.

Az egyes évi eredményeket vizsgálva, olyanféle szeszélyes hullámzást veszünk észre, a minő kiszámíthatatlan hullámzást árul el például tokaj-hegyaljai világhírű asszúbor termésünk mennyisége és minősége a különböző meteorologiai és gazdálkodási viszonyoknak megfelelőleg. A pályamunkák évi eredménye is nagyon sok különböző, előre kiszámíthatatlan és apró részleteiben alig kibetűzhető körülménytől függ. Az azonban Egyetemünk jelenlegi esetében — a hol a hallgatók számával a tanítószemélyzet száma és a helyiség és berendezés tanítóképesége arányosan nem emelkedett — kétségbevonhatatlanul kitűnik, hogy a pályadíjnyertesek száma

nagyjából 550 hallgatószám felett a növekedéssel egyenes arányban fogy.

Úgy látszik tehát, hogy a tanári működésnek tudományos, termékenyítő hatása kevésbbé fogékony a nagyobb számú hallgatósággal szemben. Ennek a körülménynek mérlegelésénél nem szabad megfedkezniünk arról sem, hogy a nagy hallgatósággal járó nagyobb administrationalis és vizsgálati munka bizonyára többet von el a tanár energiájából.

Ezek az adatok is szükségesnek jelzik új egyetemeink felállítását. De kétségtelen, hogy csakis kellően felszerelt egyetemek végezhetik becsületesen hazánk fejlődésére elsőrendű fontosságú feladatukat. Legsürgősebb szükségként áll tehát előttünk a már meglevő egyetemek teljes kiépítése és megfelelő felszerelése.

Eme fontos tény constatalása után üdvözlöm ünnepélyes Közgyűlésünk Közönségét, hálás szívvel említem meg, hogy kiosztandó pályadíjaink legnagyobb része Kolozsvár város adományából kerül ki, a melyet a nemes város tanácsa Egyetemünk alapításakor szavazott meg.

Most, midőn Közgyűlésünket megnyitottnak nyilvánítom, felkérem dr. *Apáthy István* ny. r. tanár urat, a matematikai és természettudományi kar e. i. dékánját, előadásának megtartására.

II.

EGYETEMEINK BAJAIRÓL ÉS AZOK ORVOSLÁSÁRÓL.

Előadta

Apáthy István

az összes orvostudományok doctora, az állattan és összehasonlító bonczolástan ny. r., a szövet- és fejlődéstannak ideiglenesen megbízott tanára, a középisk. tanárképző tanára, az orsz. középisk. tanárvizsg. bizottság tagja, az Erd. Múzeum állattárának s a Magyar Társadalomtudományi Egyesületnek igazgatója, az Erd. Múzeum-Egylet igazgató-választmányának tagja, a K. M. Természettudományi Társulatnak választmányi, a német „Anatomische-Gesellschaft“-nak, a német „Zoologische-Gesellschaft“-nak, a francia „Association des Anatomistes“-nak rendes, a Budapesti Magyar Orvos-Egyesületnek, a Magyar Tudományos Akadémiának s a Société de Biologie de la Francenak levelező, a Belga Királyi Orvosi Akadémiának tiszteleti tagja, a Kolozsvári Egyetemi Körnek és a Kolozsvári Diákasztalszövetségnek tiszteleti tagja, stb. A math. és természettudományi karnak az 1894/5., 1900/1. és 1901/2. tanévben volt dékánja, az 1885/6., 1897/8., 1898/9. és az 1902/3. tanévben prodekanja, az 1903/4. tanévben az egyetem rectora, az 1904/5. tanévben prorectora és a matematikai és természettudományi karnak e. i. dékánja.

Tekintetes Egyetemi Közgyűlés, Tisztelt
Jelenlévők!

Egyetemeink bajairól elmélkedni mindig idő-szerű. Ha ma bizonyos tekintetben egyetemi oktatásunk eredményeivel számolunk be s ez eredmények, sajnos, nem nagyon kielégítőek, eszünkbe kell jutniok a mai ünnepi alkalommal is a bajoknak, melyekkel felső oktatásunk küzködik.

Bajok mindig, mindenütt és mindenben voltak. Nélkülök emberi fejlődés sem lett volna. Mert csak az baj, a mit érezünk, a mitől szenvedünk, a mitől megszabadulni, a mit orvosolni igyekszünk. Az emberi továbbfejlődésnek egyik legfőbb rugója ez igyekezésünk. A mindennel megelégedés, a jobbra nem vágyódás, vagy a bajokba való fásúlt belenyugvás a fejlődésnek legnagyobb ellensége. Ellensége az a kishitűség is, mely azt mondatja az egyeddel, hogy ő maga úgy sem tudná jobbra tenni a világot; ellensége az a közszellem, a mely bolondnak tart mindenkit, a ki mással is törődik, mint a mivel a maga vagy családjá boldogulását szolgálhatja. Oly sokszoros a kapcsolat és az összetartozandóság a társadalomnak minden tagja és minden jelensége között, hogy föltétlenül van köze mindenkinek mindenhez. És rosszszúl él, a ki nem úgy él, mintha az egész emberi

fejlődés az ő munkáján és példaadásán múlt. Szüntelen küzdés közben halad útján a fejlődés és lépten-nyomon akadályokat kell legyőznie. Már pedig a jó katona is azzal a hittel megy ütközetbe, hogy azt ő fogja megnyerni; hogy nélküle az megnyerhető nem is volna. Csak a helyes munkafelosztás követelménye az, ha saját működését mégis ki-kibizonyos szűkebb térre korlátozza.

Számomra a sors különösebb munkatérül a felsőbb oktatást jelölte meg, és túlságba mennék a munkafelosztás elvének tiszteletében, ha érdeklődésemet a magam szaktárgyának ügyeire korlátoznám. És nem is tudom aggodalom nélkül nézni, mint követik el az új egyetemek alapításában mindazokat a hibákat, melyek a Kolozsvári Tudományegyetemet az alapításától számított első húsz esztendőben egy öreg gimnázium, illetőleg egy vidéki jogakadémia és sebészi szakiskola színvonalán tartották. Nem tudom aggodalom nélkül látni, hogy az új egyetemek dolgában is főleg azokat hallgatják meg, a kik felső oktatásunk legnagyobb bajait immár társadalmi csapássá fajúltni engedték. Egyetemünknek a jogi oktatás terén vannak a legkiáltóbb bajai, felső oktatásunk ügyeit eddig is főleg jogászok intézték elég szomorú eredménnyel, és mégis csaknem kizárólag jogásztól kérdezik meg, miképen kellene új egyetemeket alapítani.

OSTWALD egy fölolvadásában, melyben a német középiskolák nyomorúságaival foglalkozik, azt mondja, azért nem vezettek a középiskolát reformálni akaró törekvések a kellő eredményre, mert tanácsért olyan

emberekhez fordultak, a kik egész Németországban a legkevésbé alkalmasak arra, hogy az iskolát jobbat tegyék. OSTWALD azokon a legkevésbé illetékes embereken a nyelvészeket érti, mert szerinte az ő vezetésükben, az ő módszereikben, az ő gondolkodásuknak elmaradottságában van a középiskolai tanítás sikertelenségének legfőbb oka.

Az Egyesült Államokban a Harvard- és Yale-egyetemek labdarúgó mérkőzései épp oly nagy nemzeti érdeklődést keltenek, mint Angliában az oxfordi és cambridgei egyetemek evezős versenyei. Abban az évben, midőn OSTWALD, mint csereprofessor, az Egyesült Államokban időzött, megesett az, hogy a főiskolák őszi labdarúgó versenyén nem kevesebbet, mint 19 közreműködőt vittek el holtan a küzdőtérrel, nem is számítva azt a számtalan súlyosan sérültet, a kik közül nem egy egész életére nyomorék maradt. A yankee ugyan szentül meg van győződve honi intézményeinek kitűnőségéről, de ez a rémületes statisztika mégis gondolkodóba ejtette, és általánossá lett a követelés, hogy a labdarúgó versenyek szörnyűségeit enyhítsék. Odaát is van, mondja OSTWALD, egy egész osztálya az olyan egyéneknek, a kik, mint trainer-ek, versenybírák stb. hivatás-szerűleg foglalkoznak a labdarúgással és ebből élnek. Ezek tartják magukat a játékhagyományok egyedül illetékes őrizőinek, s ilyen dolgokban őket a közvélemény tekintélyekül ismeri el. Ezek az emberek már most congressusba gyűltek és arra meghívták az egyetemek és college-ek elnökeit is. A Harvard-egyetem elnöke, a kit magam is személyesen isme-

rek, a ki az amerikai egyetemi ügyek legfőbb mozgatója s a kit, mint kitűnő szónokot és a legvilágosabb fejű embert, mindenki tisztel, ELIOT, a congressuson való részvételét egy nyílt levélben, melyet az összes lapok közöltek, megtagadta. Okúl azt hozta föl, hogy azokban az emberekben, a kiknek kizárólagos vezetése alatt a labdarúgó játék oly mértékben elfajúlhatott, nem látja a képességeket, a melyek szükségesek volnának, hogy ama játék hibáit a kívánatos módon orvosolhassák.

Jogász kartársaim bocsássák meg nékem, ha felsőbb oktatásunk bajaiban nekik tulajdonítom azt a részt, melyet a középiskolai oktatás sikertelenségében OSTWALD-dal én is a nyelvészeknek tulajdonítok. Ezek is, ők is legjobb tudásukkal s a legjobb akarattal szolgálják a reájuk bízott ügyet; nem rajtuk múlik, hanem a gondolkodáson, mely sok százéves hagyományok erejével beléjük oltódott, hogy a nyelvészek a középiskolát, a jogászok az egyetemet nem tudják valami lényegesebb dologban másnak képzelni, mint a minő ma. Holmi aprólékos részletek megváltoztatásától, holmi tantervi, holmi vizsgarendi módosítástól várnak orvoslást ott, a hol a bajok már égbe kiáltanak. Ime, nem régen is tömérdek nagyeszű, tekintélyes férfiút összehívtak, hogy tanácskozzanak a jogi oktatás bajainak orvoslása felől. Tanácskoztak is nem tudom hány ülésen át; sok bölcs beszédet elmondottak, s a vége mi lett? Az, hogy egy új jogi vizsgálatot szúrtak be a meglévők közé!

A jogi oktatás reformja körül tartott ama szak-

tanácskozmány akkor ismét felső oktatásunk bajai felé irányította a közfigyelmet. Felső oktatásunk bajairól szólok, mert igazságos akarok lenni; mert látom, hogy a felső oktatás sikerének aránytalansága, a melyről jogi oktatásunk szakemberei azon a tanácskozmányon annyit panaszkodtak s a melyet egész állami és társadalmi életünk oly sajnosan érez, nemcsak a jog- és államtudományi karokon, egyetemeken és akadémiákon, van meg. Megvan az minden szakon és megvan nemcsak nálunk Magyarországon, hanem az egész világon. Sőt lényegében ugyanaz a baja van az alsó- és középfokú oktatásnak.

Különösen a felső oktatás bajainak több fő oka van a kisebb jelentőségű mellékkörülményeken kívül, melyek az oktatást nehezítik, az oktatót elkedvetlenítik. A fő okokra, ha röviden is, egyenként reá fogok mutatni. Most először is a minden rendű oktatásunk közös bajának közös legfőbb okával foglalkozom. Ez az ok pedig nem egyéb, mint az, hogy az iskola — legyen az akár kisdedóvó, akár egyetem — több tanulónak oktatására vállalkozik, vagy kényszerül, mint a mennyivel a szükséges ismereteket mai szervezete szerint közölni képes. Több-kevesebb baj van minden fokon a tanulóban is, a tanítóban is, részint a saját hibájuk, részint mai társadalmi rendünk által. De minden egyéb ok és okozat annyira összefügg a bajnak említett gyökerével, hogy sem külön méltatni igazsággal, sem külön gyógyítani sikerrel nem lehet. Például a tanulók túlterhelése egyszerűen megszűnnék, ha meg-

szünnék az iskola túlszűfolttsága. A tanulmányi rendnek s a tanítási tervnek és módszereknek minden hibáját leginkább az teszi kirívóvá, hogy egyik sem alkalmazható annyi tanulóra, mint a mennyinek szolgálni kénytelen.

Az általános tanulási kötelezettség ma olyan, mint volna az általános utazási kötelezettség a kellő számú út és szállítási eszköz nélkül. Elemi iskolába mindenkinek kellene járni; de a tanulásra kötelezettek igen nagy száma még túlszűfolt iskolából is kiszorúl, avagy oda — nagy távolságokról — el se tudna járni. A középfokú és felső iskolák a megélhetésért való küzdelemben alkalmasnak látszó fegyvereket kínálnak, s az állami és társadalmi gépezet is mindig nagyobb számú tanult ember munkáját követelné meg, tehát mindig több szülő kívánja gyermekét a közép- és felsőfokú oktatásban részesíteni. De az iskolák száma egyik fokon sem növekszik az odaözönlő tanulók számának arányában, sőt ettől az aránytól évről-évre mindinkább elmarad. Töprengednek afölött, létesítsenek-e itt vagy amott még egy gimnáziumot, mikor sok gimnáziumban osztályonként hatvan-hetven, vagy még több tanuló szorong és alig van olyan, a hol a tanulók száma a középfokon sikerrel taníthatók számát túl ne haladná. Új egyetemekről nem is szólva, még a meglevőkön sem létesítenek új tanszékeket, új intézeteket; sőt még több tanársegédet is hiába kérünk, holott Budapesten egy-egy tanár előadásaira a jogi szakon hét-nyolczszázan is beiratkoznak s a tantertmében talán kétszázan ha elférnek, és beiratkoznak

még orvosi tárgyakra is ötszázán egy-egy tanárhoz, mikor pedig ez a tanár a bemutatandó dolgokat legfőljebb ha kétszáznak tudná megmutatni és legfőljebb százzal tudná jól elvégeztetni a nélkülözhetetlen gyakorlatokat. A Jogi és Államtudományi Karon ma már Kolozsvárt is igen kedvezőtlennek vált az arány a beírott hallgatók és a nekik rendelt tantermek befogadó képessége között; sőt némelyik tudomány szak még az Orvosi és Math.-Természettudományi karon is igen rosszúl áll ebben a tekintetben.

Hasztalan beszéd mind! Tanácskozhattok ott Budapesten, jó urak, kegyelmesek, méltóságosak és, ha ugyan van még köztetek, nagyságosak, akár évekig. Úgyis majd csak még egy vizsgálatot fogtok idővel az eddigiek mellé a szigorlati rendbe iktatni! És a jelölteket hagyjátok magukra tovább is, útmutató és segítség nélkül, a tanító élő magyarázata híján meg sem is érthető könyv fölött görnyedve, a melyet az a jelölt legtöbb esetben idő előtt fáradtan be fog csapni és meggy neki a vizsgálatnak jó szerencse fejében, de alapos készültség nélkül úgy, mint eddig, megtanulván a feleletet néhány tuczat kérdésre „az egyetemi tanítás kiegészítését, avagy inkább az annak pótlását célzó“ és az új egyetemekről szóló törvényjavaslat megokolásában is föl említett módok szerint, „melyek“. — idézem a megokolás szavait — „ma a correpetálás, repertorium, kérdésjegyzékből való tanulás és vizsgaelőkészítés neve alatt ismeretesekek“, a mit azonban nálunk felé mégis inkább jogi szanatoriumoknak neveznek. És ti, a kíváncsi selejtezés kedvéért, majd meg

fogtok buktatni százból ötvenet, de az ötvenegyediket már körösz túl eresztitek, ha semmivel sem tud is többet, mint a megbukottak. Mert meg fogtok ijedni az újságoktól, vagy a másik egyetem, esetleg akadémia, versenyétől. Folyini fog tehát a ti részteken — nem, igazságos akarok lenni, a mi részünkön, hiszen az én tárgyait oktatásában sem állunk oly sokkal jobban — a diminuendo licitálás; a jelöltek részén pedig az a csendes sztrájk, mely a bukások ijesztő számának fegyverét szögezi ellenünk s a vizsgálatok színvonalát mindinkább leszállítja.

Igen tisztelt jogász kartársam, milyen lelkiismerettel kívánod a tanulás, helyesebben az előadások látogatásának kényszerét szigorítani mindaddig, míg legalább a tantermedbe bele nem fér mindaz, a ki az előadásodra beiratkozott? Beiratkoztak Budapesten, mondjuk, hatszázan, elférnének kétszázan; beiratkoztak Kolozsvárt háromszázan, talán elférnek itt is kétszázan, és, ugyebár, eljárnak tizen. Tíz valósággal hallgató ott hatszáz, itt háromszáz beírt hallgatóból: ez tűrhetetlen, ez botrányos állapot. Valóban az; de még sokkal botrányosabb, hogy az egyetem négyszáznak a hatszáz közül, vagy száznak a háromszáz közül még helyet sem ad. Pedig, hogy igazán alapos készűtséget követelhess tőle, a te élő szavadon, a te elébe tárt tudományos lelkedén kívül még sok egyebet követelhetne meg az a jelölt az egyetemtől. Megkövetelhetné először is azt, a mit mi, kísérleti és bemutatásos tanszakok oktatói, nekik szemmel láthatólag, kézzel foghatólag bemutatunk, a te esetében a megvilágosító példák százait; sok kérdé-

sére adott sok feleletet, útmutatást az irodalomban, együttes olvasmányokat az oktatóval és még sok mindent, mindazt, a mit hallgatóimnak én nyújtok vagy nyújtani szeretnék a velük tartott gyakorlatokban. Én száz orvoshallgatóval a szövettani gyakorlatokon már alig boldogulok, mert nem foglalkozhatom elégszer minden hallgatómmal személyesen; mert mindenikkel állandóan kellene valakinek foglalkoznia; de ez lehetetlen, pedig a gyakorlatok heti 15 órán tartanak; pedig csaknem állandóan minden hallgató ott van; pedig két segéd van mellettem. Mit kezdhetsz te magad, mindössze heti 5 órán 600 hallgatóval, minden segítség nélkül? Emlegetitek ti is a seminariumokat, a gyakorlatokat, az adjunctusokat. Seminariumi gyakorlatokat tartani 600 hallgatóval lehetetlen volna még akkor is, ha te reggeltől estig velük volnál s ők veled maradhatnának. És, mondjuk, kapnál egy vagy két adjunctust. Valjon a te lelkeddel fognak azok beszélni? Két fiatalabb, tapasztalatlanabb ember 600 hallgatóval még kevesebbre fog mehetni. Avagy lássuk csak a kötelező colloquiumot, mint, a hallgató kikérdezésének formájában, az előadott tananyagból tartható legkezdetilegesebb gyakorlatot. Hányszor colloquáljon minden hallgató minden tárgyból félévenként? Csak egyszer? Mit fog ez érni? De még ez a semminél csak valamivel több, ez az egy colloquium 600 hallgatóval mennyi ideig fog tartani? Egy negyedórai beszélgetés egy-egy hallgatóval: tarthat-e colloquium, ha csak nem komédia, ennél rövidebb ideig? Egy óra alatt fogsz végezni négy hallgatóval. Ha együt-

tesen kérdezed őket; ha arról, a mit az egyik nem tud, mindjárt kérdezed a másikat és egyéb kérdéssel térsz vissza az elsőhöz: kikérdezhetsz talán egy óra alatt nyolczat. S ezt naponta hány órán át bírnád? Mondjuk, három órán át. Hatszáz hallgató kikérdezése el fog így tartani egy hónapig. Minden félévben egy hónappal kevesebb ideig fogsz előadni. Mert három órán át colloquáltatni s egy órán át előadni: talán kissé sok lesz. És magadra nézve igazságosnak fogod tartani ezt a nagy megterhelést, holott más tárgyak előadói, a kik ugyanazt a fizetést kapják, csak a maguk 4—5 hallgatóját fogják félékenként egyszer megcolloquáltatni? Hiszen a te 600 hallgatód után, a kiket igazán tanítani végtelen sokkal nagyobb munka, mint 4—5 embert, ma már egy garas leczkepenzt sem kapsz. Pedig egyszerűen előadni is sokkal nehezebb egy száz meg száz hallgatóval tele zsúfolt teremnek, mint egynehány tanítványnak. A jó előadó minden idegével ott csügg minden hallgatóján; az utolsó padban is lát minden mosolyt, hall minden halk szót, észrevesz minden figyelmetlenséget és igyekszik előadó elméjének minden erejével, szavának minden melegével lekötni azt az elterelődőtt figyelmet is. Uralkodik hallgatósága fölött, de ez az uralom nem ingyen adódik.

Lám, csak néhány példát hoztam föl ama tanácskozmányon a jogi oktatás bajainak orvoslására elhangzott javaslatokból, és kiderül gyakorlati alkalmazásuknak e gondolatban való megkísértéséből vagy a hiábavalóságuk, vagy annak a tehernek aránytalan és igaztalan volta, melyet a dolgok mai

rendje mellett a sok hallgatóval megáldott tanárra rónának.

Egyetem vagy szakiskola? Ez is fontos kérdés, de nem az első. Több iskola, sokkal több iskola és tanító minden fokon: ez a bajok első és fő orvossága. Az egész világon mindenütt szüntetik be a szakiskolákat és állítják föl az egyetemeket. A mi műszaki főiskolánk, a műegyetem már megszerezte a tudományegyetemnek minden kiváltságait. Másutt fölsőbb fokú szakiskolák helyett az egyetemeken állítanak föl megfelelő műszaki, erdészeti, bányászati vagy egyéb tudománykarokat. Helyes szervezettel, elegendő tanszékkal, tanárral, intézettel és tudományos segédekkel az egyetem a legjobban láthatja el mindenféle szakiskola teendőit. Működhetik egyidejűleg szakiskolai és tisztán tudósképző, tudománytermelő irányban is. Csak ne rakják a szakiskolai tanító munka terhét az egyetemi nyilvános, rendes tanárok vállaira; azoknak már mindnek olyan hivatottságú tudósoknak kellene lenniök, a kik munkakedvének és munkabírásának minden percét kár a tudomány előbbrevitelétől s egy új, fiatal tudósgárda nevelésétől elvonni. A szakiskolai oktatást ne az egyetemi rendes tanárok végezzék, de azok mindenikének, a jogásznak is, legyen szaktárgya természetéhez képest megalkotott intézete, s az az intézet végezze a szakiskolai oktatást: abban az intézetben, az igazgató rendes tanár fölügyelete alatt, az ő tervei és útmutatása szerint, az ő kézikönyvei alapján, egy tőle nevelt és megválogatott, elegendő számú tudományos segédszemélyzet — rendkívüli

tanárok, adjunctusok és tanársegédek. Akkor nem is kellene mindenkiből, a ki csupán szakiskolai tanárnak való, egyetemi rendes tanárt csinálni, mert az egyetemi szervezet e nélkül is adhatna néki működési teret és megélhetést. De aztán ne is kívánjanak az egyetemtől pusztán szakiskolai képzettség igazolására doctori okleveleket!

A doctori oklevél csakis a főiskolai oktató pályára készülőtől volna megkövetelendő. És e pályának is nagy befogadó képessége volna, mihelyt a főiskolák teljesítő képessége hallgatóik számával kellő viszonyba jutna, a mihez még új egyetemek sem volnának szükségesek, de szükséges volna a jelenlegieken is legalább háromszor akkora tanító személyzet, mint amekkora van ma, ide értve a rendes, rendkívüli és magántanárokon, az igazán tanító magántanárokon fölül az adjunctusokat tanársegédeket és gyakornokokat is. Ezekről mindtől megkövetelném a doctorátust. De miért legyen a jó bíró, ügyvéd, vagy közigazgatási hivatalnok a jogtudományoknak, vagy az orvos az orvostudományoknak doctora? A középiskolai tanártól csak szakvizsgákat (alapvizsgát, szakvizsgát és paedagogiai vizsgát) kívánunk. Doctorátust eddig a bírótól sem követeltünk. Miért ne volna elég az ügyvédi vagy orvosi szakvizsgálat is, ha elég szigorú és elég magas színvonalon áll? A kenyérkereső, állami és társadalmi közműködésre képesítő szakvizsgálat előfeltételeként aztán bátran meg lehetne a tanszabadság sérelme nélkül kívánni a tanulásnak szigorúan megszabott menetét, kötelező tárgyak hallgatását, akármennyi elővizsgálatot s egye-

beket, a miknek mindnek semmi közük a doctoratus lényegéhez. Doctoratusnak csak a teljes tanulási és tanítási szabadság alapján van értelme. Különben csak czimkőrságban szenvedő szakvizsga az, a mit doctoratusnak körösztolnek el. Németországban van olyan fokon a közegészségügy, mint nálunk; az orvosi gyakorlathoz mégsem szükséges az orvosdoctorság, s viszont az orvosdoctorság külön államvizsga (Staatsexamen) nélkül nem jogosít a gyakorlatra. Ha képes az ügyvédi vizsgát letenni, minek az ügyvédjelöltnek a doctoratus? Es ha neki kell, akkor miért nem kellett a bírónak? Avagy, ha az orvosdoctorság orvosi gyakorlatra képesít, miért szervezték a külön tisztí és egyéb orvosi vizsgálatokat? Csupa ellentmondás, csupa összezavarás a szakiskolai iránynak a tudományos iránynyal, holott az egyetem művelhetné mindkettőt ilyen összezavarás nélkül is.

Azonban mindenesetre nagy mértékben fokozni kellene főiskolai oktatásunk teljesítő képességét, mely ma bizonyos irányokban a semmivel határos. Ha egyelőre nem lehet elegendő új egyetemmel, hát kellene sok új tanszékkal a meglevőkön, új intézetekkel, új tanárokkal, segédekkel és, legsürgősebben, alkalmas, a hallgatóság számának megfelelő helyiségekkel.

Egy-egy új vizsgálat magában véve mit sem ér. Még kevesebbet ér a sok szó, a sok bölcs idea. Iskola kell, sok iskola és a sok jó iskolához sok jó tanító. Mert ma még az sincs elég. Sok csak az ügyvédből van, meg a hivatalnokból. A gyógyításra vagy a betegségek ellen oltalomra szoruiók számá-

hoz képest szégyenletesen kevés az orvos és még inkább az a tanulni kényszerülők vagy kívánók számához képest minden fokon a tanító.

Magyarországon hiányzik még legalább tízezer állami népiskola, és kenyér nélkül van négyezer okleveles tanító. Szabad volna-e, kérdezhetné valaki, ilyen körülmények között csak 20 millió koronát is lekötni költségvetésünkben, bárha 10 évre elosztva is, a két új egyetemre? Szabad, sőt kell is, mert azt az évi két milliót azért, ha az új egyetemeket nem létesítenék is, nem a népiskolák kapnák. A népiskolákra szükséges pénz megvan, de másra költik. Két egyetemre évi két millió korona nagyon is kevés.

És itt kell reá mutatnom fölső oktatásunk eredendő bűnére, a melytől különösen az első két évtizedben annyit szenvedett a Kolozsvári Egyetem is. Lássák be végre ügyeink legfőbb intézői, hogy az egyetemekre pénz, ma már nagyon sok pénz kell. Hát mindenik egyetemünk úgy kezdje pályafutását, mint a kolozsvári? A melyet megalapítottak — vizsgáztalásúl Erdélynek és Kolozsvárnak mindazért, a mit elvett tőlük az Unio — intézetenként egygy darab spongyával és két darab krétával. Sokszor elpanaszoltam már, mert keserűen éreztem még én is, a ki pedig alapítása után 18 évvel kerültem a Kolozsvári Egyetemre. A többi egyetemünk is kezdje úgy, mint az a nagyon kis fizetésű hivatalnok, a ki, mire magasabb ranghoz és fizetéshez jut, nemcsak megvénül, de adóssággal is úgy megtelik, hogy az életnek zavartalan örömét sohasem élvezheti, csak mindig küzködik? Igaz, hogy az 1872. évi XX. törvényzik „a kolozsvári magyar királyi tudomány-

egyetem felállítási és első felszerelési költségeire“ csak 60.000 forintot irányzott elő, mégpedig „termek bebútorozására, az újonnan felállítandó intézetek felszerelésére és a létezők bővítésére“ 40.000 forintot, „épületek átalakítására“ 20.000 forintot. Igaz, hogy az 1873. évi XXI. t.-cz. sem állított be többet „az elméleti és gyakorlati oktatás szükségleteire“ 20.600 forintnál és „házi szükségletekre“ 3000 forintnál (ma nálunk csaknem 300.000 korona), és hogy évek hosszú során át így folyt ez a garasos fölső oktatás, holott ma ugyanily czímeken mindenik új egyetemre egy-egy millió fog évente jutni. De ne feledjük el, hogy ma már olyan intézeteket és olyan fölszerelést kíván meg az egyetemek oktató és tudományművelő hivatása, a mely évi egy milliós részletekben száz év alatt sem lesz megteremthető. És azt se feledjük el, hogy az új egyetemek tanárai nem lesznek többé azok a szerény emberek, a kik voltak a Kolozsvári Egyetem első tanárai, és, a mai közszellem után ítélve, nem lesznek talán azok az önfeláldozó lelkes emberek sem. Lesz két nyomorgó egyetemünk helyett, mert sok tekintetben nyomorog még a budapesti és a kolozsvári is, négy nyomorgó egyetemünk, s a két újnak ilyen nekikészülés után igen hosszú ideig csak a neve lesz egyetem. A föladatak és az anyagi eszközök aránytalansága majd ott is csak két lehetőséghez vezethet, — legalább a bemutatásos és kísérleti szakokon másra nem vezethet. Vagy belenyugszik a tanár abba, hogy tudományának korszerű műveléséhez és közléséhez nincsenek meg az anyagi eszközei, és folytatja, a középiskolai-

nál nem sokkal különb szertárral, az egyetemen is a középiskolai oktatást, vagy az orvosi gyakorlatot, melyet elhagyott; vagy küzd és a tudományához szükséges eszközök kiküzdésében leörli lelke legjavát.

Hozzájárul ehhez, hogy a két új egyetem éppen úgy a mindenkori kormányok szeszélyétől fog függeni, mint a mostaniak, és épp oly kevéssé lesz igazi önkormányzata, mint a hogyan, sajnos, nincs nekünk. Mert a két új egyetem szorgalmazói és maecenásai megelégednek arról, hogy csak az az egyetem szabad és csak annak van valódi önkormányzata, a melynek van saját vagyona. Az egyetemek céljaira már eddig gyűjtött alapokat nem lett volna szabad oda adni az államnak, hanem fönn kell vala tartani az illető egyetemnek csupán saját, önmaga választotta hatóságaitól függő szabad rendelkezésére.

Micsoda önkormányzata lehet az olyan egyetemnek, a melynek rectora még az egyetem házi javadalmával is csak 500 koronán aluli kiadásokra rendelkezhetik? A mi egyetemünk a rector hatáskörének e megszorításába 1904 őszén, néhányunk eredménytelen tiltakozása után, belényugodott, hiszen házi javadalmunkat is az állami költségvetés irányozza elő, vagyis — a magyar közélet szolgáltságának nyelvén szólva — a mindenkori vallás- és közoktatásügyi minisztertől, röviden, a kormánytól kapjuk. Az új egyetemek majdani vezetőiről fölteszek annyi önérzetet, hogy az egyetem saját vagyona fölött való rendelkezésnek ilyenforma megszorításához nem járulnának hozzá.

A saját vagyon, melylyel maguk rendelkezné-

nek, nemcsak az egyetemek önkormányzatát ültetné át a törvénykönyv papirosáról a valóságba, hanem azoknak befelé önérzetet, kifelé tekintélyt is adna. Ma éppen a kellő tekintély hiánya úgy a kormány-nyal, mint a nagy közönséggel szemben, egyetemeinknek egy másik nagy baja. A nyomás, melyet egyik-másik egyetemi tanár a saját politikai súlyával a kormányra néha gyakorolni tud, nem az egyetem tekintélyéből ered. Ezt a tekintélyt különben semmivel sem növeli az sem, ha a tanári testületnek bármennyi tagja szerzett is — a tudomány művelésétől s az egyetemi oktatástól merőben idegen érdemekért — belső titkos tanácsosi rangot és kegyelmes czímet magának. De igenis növelné a tudomány s ezzel az egyetemek tekintélyét az, ha tudomány-nyal is meg lehetne nálunk is, mint Németországban, ily magas rangot és czímet szerezni. Csakhogy nálunk a tudománynak még annyi jelentőséget sem tulajdonítanak, hogy adnának mindenik egyetemnek legalább a főrendiházban képviselőt. Ha van ilyenre igényük a különböző vallásfelekezetek főpapjainak, illetőleg az egyes egyházkerületeknek, miért ne lehetne az egyetemeknek? A mennyi dísz és a közéletre jelentőséget a főpapoknak a vallás, talán kölcsönöz az egyetemek rectorainak vagy más kiválasztottjainak a tudomány is.

Eszembe jut itt persze a nagy Napoléonnak egy kifakadása, hogy minő baj is az, ha Franciaország maréchaljai káplárkorukban házasodnak meg. A káplári kor erkölcsseit nem szabad a maréchal-i méltóságba átvinni: a kisiskolák tanítóinak megszokásai

nem szolgálnak az egyetemi tanár s ezzel az egyetem tekintélyének növelésére. A középiskolában való hosszabb tanítás nem minden esetben bizonyult az egyetemi tanár jó előkészületének. Nem is volna szükség rá, hogy az egyetem a maga tanszékeinek betöltőit középiskolai tanárok között keresse, mihelyt az egyetemi tanszékre való készülést kívánatos kenyérkereseti pályává tenné a nagyobb számú egyetem s különösen az egyetemeknek a jelenleginél minden karon és minden szakon sokkal nagyobb tanító és tudományos segédszemélyzete, a melyről az imént már szóltam, főleg akkor, ha egyetemi alkalmazottaink, bizonyos hosszabb szolgálat után, adjunctusi vagy tanársegédi minőségben is jogot nyernének a nyugdíjra és megszűnnének ez állások jóformán csak ösztöndíjas átmeneti állomások lenni.

Álljunk meg egy pillanatra ennél a követelménynél! Nézetem szerint egyike a legfontosabbaknak és a legsürgősebben kielégítendőeknek.

Tapasztalataink azt bizonyítják, hogy mindinkább nehezzé válik egyetemi tudományos intézeteinknek alkalmas tudományos segéd munkásokkal (gyakornokokkal, tanársegédekkel, adjunctusokkal) való ellátása. Ha ma ezt a bajt csak az úgynevezett kísérletes és bemutatásos tudomány szakok érzik is, mert hiszen csak azoknak van ez idő szerint intézetük és tudományos segédszemélyzetük: éreznie kell majdan minden tanszéknek, mert előbb-utóbb el kell látni, az imént kifejtettek értelmében, az elméleti tanszékeket is intézettel, nevezzék azt bár seminariumnak, és tudományos segéd munkásokkal, ha csak nem

akarjuk egyetemi oktatásunk nagy részének mai meddőségét örökössé tenni. A mit tehát a továbbiakban az egyetemi intézetek szempontjából vagyok kifejtendő, az állani fog minden tanszékre, mihelyt azokat is el fogjuk látni az egyetemi és szakiskolai oktatás érdekében a kellő tudományos segédsemméllyzettel.

Tudományos alkalmazottaink ma csak ritkán töltenek egy-egy intézet kötelékében annyi időt, hogy egy részről az intézetnek tanító és a tudományt előbbrevivő munkásságában eredménnyel segédkehessenek, másrésztől hogy maguk is önálló búvárlatokba merülhessenek és tudományszakuknak a föl-sőbb oktatás fokán is hivatott művelőivé lehessenek. Megbénúl így az intézetek munkássága és nem fejlődik ki fiatal tudósoknak olyan gárdája, mely a jövőendő magyar tudományt teljes odaadással és élet-czéljaként szolgálná. Egyetemi tanszékeink száma egy-egy tudományszakon, még akkor is, ha a két új egyetem meg fogta kezdeni működését, oly csekély, hogy az egészséges tudományos verseny az ilyen tanszékekre jóformán ki van zárva. Azok elnyerésének valószínűsége a kellő számú, mert a legalkalmasabbak kiválogatódását egyedül biztosító, versenyző esetén oly kicsiny volna, hogy a mai nagyon is önző és gyors boldogulást követelő fiatalságból mind kevesebben próbálkoznak meg vele.

A mig az egyetemi pályára lépés, avagy általában a tudománynyal, mint életcélal való kizárólagos foglalkozás, csak azoknak ád állandó és biztos, hosszabb szolgálat után nyugdíjat is nyújtó meg-

élhetést, a kik egyetemi tanszékhez jutnak: addig nem lesz nálunk sem tudományos élet, sem elegendő választék egy-egy megürülő egyetemi tanszék betöltésére. Mindez meg fog változni, mihelyt az egyetemi segédmunkási szolgálat is s bizonyos idő múltán állandó és nyugdíjra is jogosító alkalmazássá válik nemcsak abban az esetben, ha az illetőt valamely állami nyugdíjas állásra kinevezik. Lehetetlen állapotokat teremni ugyanis az olyan eset, midőn valaki, például két évi gyakornokság, négy éves tanársegédi és — mondjuk — négy éves adjunctusi alkalmaztatása, tehát 10 évi szolgálat után, melyet az egyetemi oktatásnak szentelt, még mindig „a levegőben lóg“. A fizetése elég nagy volna, hiszen annyi idő alatt — a szabad pályák kivételével — másutt se jutott volna többre, mint a mennyi például az adjunctus fizetése; de jövője nincs semmivel se biztosítva. Már családot kellene alapítania, talán alapított is, és így vagy néki kell elhagynia az egyetemet, vagy az egyetemnek kell belőle legalább rendkívüli tanárt csinálnia. Legtöbbször ez nem sikerül, bár az illető a tudománynak is elsőrendű és önálló, talán nagy és elismert irodalmi eredményekre is hivatkozó munkása. De esetleg sikerül olyankor is, midőn azt a régi adjunctust a tudománykar csupán hosszú szolgálata miatt ajánlja végre a biztos és maradandó, nyugdíjra jogosító egyetemi tanári állásra; holott nem ajánlaná, ha számára az adjunctusi alkalmazást is állandóvá, illetőleg véglegessé és nyugdíjjal járóvá tehetné. Az ilyen ember, mint véglegesített adjunctus, az intézet vezetésében, a

tanítás munkájában s a vezető tanár tudományos búvárlataiban továbbra is igen becses szolgálatokat teljesíthetne, jöllehet egyetemi tanszék betöltésére nem való.

Egyetemi oktatásunknak és általában a magyar tudományosságának sok baja és nyomorúsága rövidesen megszűnnék, ha az egyetemeken minden rendű tudományos segédmunkásának (gyakornoknak, tanársegédnek és adjunctusnak) állása legalább hat, de legfőljebb tíz évi — bár esetleg különböző intézeteknél, de egyetemen töltött — szolgálat után véglegessé válnék, s az illető, mint immár rendes állami alkalmazott, további megfelelő korpótlékokban s annak idején nyugdíjban részesülne. Az illető tudománykarnak jogában álljon a kiválóbb tudományos segédmunkásnak már hat évi szolgálata után véglegesítését kérni; de tíz évi szolgálat után ez a véglegesítés, a karnak külön ajánlata nélkül is, legfőljebb a kar emlékeztető jelentése alapján hivatalból történjék meg. Szükséges volna azonban a kellő számú fiatalabb erőnek az egyetemi kötelékébe vonhatása céljából az is, hogy valakinek valamely tudományos segédmunkási állásban véglegesítése után az illető intézet mellé még egy hasonló állás legyen szervezhető. Például az, hogy valamely intézet (vagy tanszék) adjunctusát véglegesítették, ne jelentse azt, hogy a mellett az intézet mellett többé más ne lehessen adjunctussá; a véglegesített egy vagy több adjunctusi állás mellett mindig legyen egy nem, véglegesített, mely a többi tudományos alkalmazott (gyakornok és tanársegéd) előlépését is lehetővé

tegye. Az nem lesz baj, sőt szerencse a tudományra nézve, ha ilyenformán idővel egy-egy tanszék az ő nagyobb számú tudományos személyzetével egész kis tudós társasággá válik, mert az olyan tanszék iskolát fog teremteni a tudományban, az iskola pedig folytonosságot és eredményeket a tudomány művelésében. Az egyetemeknek így kialakuló személyzete azután minden szakiskolai teendőt is jól el fog végezhetni: a szakiskola nem fogja megölni, sőt táplálni fogja tudománynyal az egyetemet, az egyetem megvirágzóvá és sikeresen működővé teendi a szakiskolát. És annál nagyobbá leend az egyetemek tekintélye és minden irányú közéleti hatása is, minél nagyobb számú egyénnek nyújthatnak tisztán a tudománynyal való foglalkozás útján megélhetést.

Határozottan ártana azonban egyetemeink tekintélyének, különösen pedig tudományművelő, közművelődési központokat teremtő hivatásának, ha közöttük bármely külső tényező bizonyos rangsort állapítana meg. Nem árt a Kolozsvári Egyetemnek a Budapesti Egyetem ama követelése, hogy az ország első egyetemének tekintsék, mert ezt a címét a Kolozsvári Egyetemtől elért tanítói és tudományos eredmények már régen megfosztották minden komolyabb tartalomtól. De ártana, ha a Budapesti Egyetemnek e követelődzését a tanároknak magasabb fizetése támogatná,¹ a minek pengetését itt-ott minduntalan

¹ Utólagos jegyzet. Lipótvárosi szellemtől sugárzó fejtegetésiben az egyetemi kérdésekről (Magyar Figyelő, II. évf. 13. sz.) egy budapesti kartársunk, Dr. Schwartz Gusztáv lyukad ki legújabbán ismét erre: „Nekünk új egyetemekre azért van szükségünk, mert mindaddig, míg kellő számú egyetemi katedra nincs az országban, nem

halljuk. Ártana a többi egyetemnek, mert abban az állásban, melyet valaki csak átmenetinek tekint egy jobb jövedelmű másíkba, tudományának iskolát alapítani senki sem lesz hajlandó, hiszen jól tudja azt Magyarországon mindenki, hogy csak tudományos érdemekkel előbbre jutni nem fog, azokat itthon észre sem fogják venni. Jutalmat az igazságért helytálló önértzet nem arat; de bőségesen nyernek a mindenkori hatalomnak tett szolgálatok, ha csak hízelkedésben merülnek is ki. És észrevenni is csak a tudományos vigéczeket szokták: a tudománynak a piacra kell mennie és, MADÁCH szavai szerint, nyeglévé kell lennie, hogy megéljen. A budapesti nagyobb jövedelmű állások kedvéért nyeglévé lett tudomány azután közművelődési központokat sem fog teremteni az országban Budapesten kívül. Márpedig a Budapesti Egyetem jóságánál — a mihez a tanárok magasabb fizetésén kívül még igen sok hiányzik — sokkal nagyobb érdeke nemzetünknek, hogy az országban minél több erős közművelődési központ legyen, a melyeknek magyarságát kevesebb veszedelem fenyegeti, mint a budapesti tudományét. Haszna tanárainak magasabb fizetéséből a Budapesti Egyetem tudományos színvonalának

számíthatunk arra, hogy az ország tehetségei erre a pályára adják magukat. Kellő számú egyetem nélkül nincs egyetemi élet, nincs egyetemi verseny, nincs egyetemi succrescentia. Ámde kellő anyagi ellátás nélkül egyetlenegy jó egyetemre sem számíthatunk; viszont egy egyetlen jól fizetett egyetem is elegendő arra, hogy a többi egyetemeket is jó erőkkal ellássuk, mert ez utóbbiakra azért fogják magukat elszánni, hogy onnan az ország első egyetemére juthassanak. Ezért válna hasznára a jól dotált budapesti egyetem az újonnan alapítandó vidéki intézeteknek is. És ezért a budapesti egyetem ügye a vidéki egyetemek ügye is."

sem volna: legföljebb több kiérdemesült kormány-párti képviselő követelne jutalmúl budapesti egyetemi tanszéket.

Különbséget fizetés dolgában nem az egyetemek, hanem a tanárok között kellene tenni: annak a tanárnak legyen a legnagyobb a fizetése, akinek a tudomány — nemzetközi mértékkel mérve — a legtöbbet köszönhet.¹⁾ A legnagyobb fizetést bármelyik egyetemen el lehessen érni, de csak a tudománynak tett szolgálatokkal lehessen kiérdemelni. És a tudománynak magyar szempontból nagy szolgálat már az is, ha életét valaki annak szenteli, hogy Budapesten kívül is legyen az országban európai színvonalú tudományos és általában közművelődési központ.

Hogy ezeket a dolgokat sem kormány, sem közönség nem tudja megérteni: itt van egyetemeink bajainak egyik legfőbb oka. Ezeket a dolgokat végre megértetni az illetékes tényezőkkel: itt volna a bajoknak egyik legjobb orvossága.

Egyetemeinknek számos baja ered továbbá a tanulmányi fegyelmi és leczkepezésszabályzatnak olyan rendelkezéseiből, melyek nem hajthatók az adott viszonyok között végre, vagy a melyeket figyelembe nem venni gyakorlattá vált, illetőleg a melyek a hallgatósnak tág kapukat nyitnak arra, hogy egyetemi kötelességei alól kibújjék. Fölületesen ítélné meg a dolgokat, a ki azt hinné, hogy a szabályok megfelelő változtatása segítené ezeken a bajokon, melyekre legkirívóbb például most csak két dolgot említek föl. A mai rend mellett lehetséges, hogy a hallgatósnak jóformán csak a fele íratkozik be a félévek

¹⁾ Magyar irigységet okozna!

elején a rendes időben, a többi, ha tetszik néki, egy egész hónappal megrövidítheti magának a tanfolyamot; de lehetséges az is, hogy hallgatóknak talán százai is vannak, a kik nem laknak az egyetem székhelyén, sőt még leczkekönyvük láttamozása végett, a félévek elején és végén sem tisztelik azt meg látogatásukkal. Hiszen a Jogi és Államtudományi Karon nálunk — a szabályok határozott tilalma ellenére — dékáni engedélyt is kaphat bárki arra, hogy leczkekönyvét se személyesen, hanem mással irassa alá. És így akár ne is lássák Kolozsvárt, mégis kaphatnak forma szerint kifogástalan végbizonyítványt, a mely tanúsítja, hogy a szabályoktól megkívánt tanfolyamot az egyetemen befejezték. E visszásság és több más hasonló megszüntetéséhez szükséges volna a megfelelő szabályzaton kívül először is a tanári testületben s az egyetemi hatóságokban a kellő szigor, hogy a szabályokat kérlelhetetlenül — még saját kényelmük árán is — megtartsák és megtarttassák; szükséges volna másodszor a hallgatóságban az a törvénytisztelet és kötelességtudás, a mely nélkül szinte emberfölötti erőmegfeszítésbe kerül a szabályoknak érvényt szerezni. Erre a törvénytiszteletre és kötelességtudásra, általában az életnek komolyabb, böcsületesebb fölfogására a középiskolának, de különösen a családnak kellene az egyetem polgárát előkészíteni.

Nevelhetne az egyetem is, első sorban az egyetemi szellemet s a polgári kötelességek öntudatát oltva belé a hallgatóságba. Nevelhetne különösen a jól szervezett és vezetett internátusok útján akkor,

ha a hallgatóságnak *nagyobb része* angol mintájú collegekben élne úgy, mint az angol egyetemeken, Oxfordban és Cambridgeben. Rectori beszámoló beszédemben annak idején kifejtettem, minőknek gondolom a magyar college-eket. Azokra Egyetemünk már 8 év előtt kész tervezetet adott be illetékes helyen, de választ ez idő szerint még nem kapott. Ellenben az olyan internátusok, a minőket a két új egyetemre vonatkozó törvényjavaslat megokolása említ, s a minőt, a saját szükségleteire és a saját képére alkotva, Egyetemünk Jog- és Államtudományi Kara kért magának: még azt a kevés egyetemi szellemet is kiölnék, mely Magyarországon a hovatovább üres formaságokká zsugorodó egyetemi oktatásban talán megmaradt. Az ilyen internatus, ha a „correptálás, repertorium, kérdésjegyzékből való tanulás és vizsgaelőkészítés“ nemes eszközeivel a bukások számát le is szállítaná, a magyar közéletnek és nemzeti továbbfejlődésünknek az eddigieknél használhatóbb munkásokat nem nevelne.

Egyetemünk ma tartja negyvenedik évzáró ünnepét. Sok küzdelemre tekinthet vissza és eredményeket is lát maga előtt, különösen új intézeteiben, megnövekedett, bár még nem elegendő tanító és tudományművelő készülségében. A következő negyven évtől én első sorban nagyobb nevelő hatást kívánnék Egyetemünknek: nevelő hatást az egyetemi ifjúságra s az egyetemi ifjúság által a magyar közéletre!

III.

JELENTÉS

A MAIZNER JÁNOS DR. ALAPÍTVÁNYÁNAK KAMATAIBÓL
KIADANDÓ PÁLYADÍJRA HÍRDETETT

PÁLYÁZAT EREDMÉNYÉRŐL.

Tekintetes Egyetemi Közgyűlés!

Az Orvosi Kar folyó évi április hó 26-án tartott VIII-ik rendes ülésében a „Maizner János-alapítvány“ 170 korona kamatját dr. *Issekutz Béla* 'gyógyszertani tanársegédnek adományozta.

Kolozsvár, 1912 május 1.

Dr. Kenyeres Balázs,

e. i. dékán.

IV.

JELENTÉS

A DR. FABINYI RUDOLF-FÉLE ALAPÍTVÁNYRÓL.

Tekintetes Egyetemi Közgyűlés!

A „Fabinyi Rudolf-alap“-ot a kolozsvári m. kir. Ferencz József tudományegyetem gyógyszerészettanhallgatói segítő- és önképző-egyesületének kezdeményezésére, nevezett tanárnak 1902/3. tanévi, valamint volt tanítványai és tisztelői létesítették. Az alapnak kamatai minden évben a kolozsvári tudományegyetemre beiratkozott olyan szorgalmas II. éves gyógyszerészettanhallgató segélyezésére fordítandók, ki az előző évet is itt töltötte.

Az ösztöndíj összegét az alapítólevél szerint mindenkor a kolozsvári tudományegyetem vegytanára teljes belátása szerint adományozza az arra legérdemesebbnek. A vegytan tanára a folyó tanévi kamatot 100 korona összegben *Braun Jenő* II. éves gyógyszerészettanhallgatónak ítélte oda, mint a kit a segélyezésre minden tekintetben a legérdemesebbnek talált.

Kolozsvár, 1912 május 29.

V.

ALAPITVÁNYOKBÓL JAVADALMAZOTT
ÖSZTÖNDÍJAK ADOMÁNYOZÁSA.

Tekintetes Egyetemi Közgyűlés!

A mai napon kiosztandó alapítványi ösztöndíjak iránt a tekintetes Egyetemi Tanács folyó évi május hó 25-én tartott VI. rendes ülésén következőleg intézkedett:

I. Az *Érsekújvári Gyarmathy Miklós-féle két ösztöndíj-alapítvány* egyikét, Kolozs vármegye alispánjával egyetértve, az Orvosi Kar jelölése alapján, *Matusovszky András* V. éves orvostanhallgatónak;

II. A *Keresztesi Papp Miklós-féle alapítvány* két 86 koronás ösztöndíjának egyikét *Dániel Elemér* IV. éves joghallgatónak, másikat *Olajos János* III. éves math. és természettudománykari hallgatónak adományozta, de elismerését fejezte ki az Egyetem Tanácsa *Czibesz Alfonz, Fellner Győző, Beregi Manó, Nagy László, Bartha József, Miklós Zsigmond* és *Zehery Lajos* folyamodó joghallgatókkal szemben is, mint a kik szorgalmuknál és előmenetelüknél fogva szintén érdemesek lettek volna a jutalmazásra;

III. A *dr. Moldován István-féle jutalomdíj-alapítvány* kamatait *Dengyel Lajos* III. éves bölcsészeti hallgatónak adományozta.

Kolozsvár, 1912 május 29.

Dr. Szádeczky Gyula,

c. i. Rector.

VI.

A NÉGY TUDOMÁNYKAR JELENTÉSE

AZ 1911/12. TANÉVI

PÁLYÁZATOK EREDMÉNYÉRŐL.

I. A jog- és államtudományi kar jelentése.

Tekintetes Tanács!

A jog- és államtudományi kar, az 1911/12. tanévre, Kolozsvár szab. kir. város pályadíjalapítványából 11, a magyar-francia biztosító részvénytársaság alapítványából pedig egy, összesen tehát 12 pályakérdést tűzött ki.

A szabályszerű határidőn belül ezek közül összesen 2 pályamunka érkezett be, melyek fölött a kar, a szakbírálókat alapján, a f. évi május hó 21.-én tartott IX.-ik rendes ülésében következőleg határozott:

I. A jogtörténetből a 2-ik számú pályakérdésre beérkezett 2 dolgozat felől a bírálók véleménye a következő:

Tekintetes Kar!

A magyar jogtörténetből a f. 1911/12. tanévre kitűzött pályatételre: „*A magyar kir. tanács története*” — a szabályszerű pályázati határidőben két pályamunka érkezett be; az egyik, 515. sz. a. ezzel a jelígyével ellátva: „*A bölcsek legyenek a királyok. Platon*“, 163 oldalnyi terjedelemben;

a másik 598. sz. és ez alatt a jelige alatt: „Cui plus licet, quam par est, plus vult, quam licet“, 71 oldalnyi terjedelemben.

Az 515. sz. mű szerzőjét egész dolgozatán át az a szempont vezérli, hogy a kir. tanács a király felelőtlenségével, mint szükséges rosszal szemben, alkotmánybiztosítéku szolgáltató intézmény.

Munkáját a király felelőtlenségének s a magyar alkotmány biztosítékainak ismertetésével és bírálatával kezdi meg, aztán áttér a kir. tanács eredetének, majd történetének a tárgyalására, vizsgálván, hogy milyen átalakuláson ment az keresztűj az Árpád-házból való királyok alatt, aztán a vegyesházbeli királyok korában 1490-ig, innentől kezdve a mohácsi vészig s milyen volt annak sorsa a Habsburgok alatt mindaddig, míg annak helyébe a m. kir. helytartótanács nem lépett, mely utóbbinak csak első szervezetét és szerepét röviden ismer-teti, de történetére ki nem terjeszkedik.

Az 598. sz. pályamű szerzője a kir. tanácsnak a kir. hatalmat korlátozó szerv jelentőségét tulajdonítja, a minthogy története tárgyalásának főcélja gyanánt is annak kitüntetése lebeg szemei előtt, hogy a kir. tanács az egymást követő korszakokban betöltötte-e eme szerepét vagy sem.

A királyi tanács fejlődését három korszakra, t. i. az Árpádok, a vegyesházbeli királyok s a Habsburgok korszakára osztva ismerteti, ugyancsak a kir. helytartótanács létrejöveteléig.

Mind a két pályázó ugyanazoknak a forrás-adatoknak és ugyanannak az irodalmi anyagnak a.

felhasználásával törekszik a feltett kérdést megfejtetni, még pedig oly módon, hogy mindenik korszakban sorra veszik azokat a törvényeket, a melyek a kir. tanácsot akármelyes tekintetben érintik, előadják azok keletkezésének okát s körülményeit, ismertetik, magyarázzák és bírálják azok tartalmát, egyúttal rövidesen föltüntetik, hogy mennyiben jelentenek a későbbi korszakokban hozott törvények rendelkezései a korábbiakhoz képest fejlődést, mennyiben visszaesést. E tárgyalási módszerrel csakis a kir. tanácsot ért változásoknak egymásutánját mutatják ki, de nem annak történetét, a melyet csak úgy fejthettek volna ki, ha e változásokat az egymás közti geneticus s az alkotmánygyal és ennek időnkénti fejlődésével való szerves összefüggésükben vizsgálják vala, a mit azonban meg sem kísérlenek.

A változások feltüntetésében helyes rendszert sem követnek; mert a helyett, hogy a kir. tanács minden egyes mozzanatában, nevezetesen annak szervezetében, hatáskörében, felelősség tételében, jellegében beállott változásokat külön tüntetnék föl; mindenik korszak kezdetétől annak végéig, a chronologice egymást felváltó minden egyes törvény rendelkezéseinek a fejtegetésénél az összes mozzanatokra vonatkozó változásokat együttesen tárgyalják, a mi ezeknek éber figyelemmel való kísérését szerfölött megnehezíti.

E szerint tehát a pályázók egyike sem oldotta meg a kitűzött kérdést, miért is a pályadíj egyiknek sem adható ki.

Minthogy azonban a pályamunkák szerzőik kitartó szorgalma, tehetsége, tudományos hajlama, itt-ott önálló gondolkozási képessége mellett tanuszkodnak, tisztelettel ajánljuk, hogy a tekintetes Kar ennek elismeréséül s további tudományos munkálkodásra való serkentés céljából őket szorgalmi díjban részesíteni méltóztassék. Még pedig, mivel az 515. sz. pályamű szerzője nagyobb olvasottságnak és szélesbtkörű ismereteknek adta tanújelét, fejtegetéseiben bővebb forrásanyagot is értékesített, mint az 598. sz. pályamunka írója, amannak részére 100 korona, emennek részére pedig 60 korona szorgalmi díj odaítélését van szerencsénk javaslatba hozni.

Kolozsvár, 1912 május. Dr. *Óvári Kelemen* ny. r. tanár, dr. *Nagy Ernő* ny. r. tanár.

A kar a bíráló szaktanárok véleményét elfogadván, az 515. sz. a. benyújtott „Bölcsek legyenek a királyok. Platon“ című jeligével ellátott pályaművet 100 korona, a másik, 598. szám alatt benyújtott és „Cui plus licet, quam par est, plus vult, quam licet“ jeligéjű dolgozatot pedig 60 korona szorgalomdíjban részesítette.

A jeligés levélkéek felbontása után kitünt, hogy az 515. sz. pályamű szerzője: *Molnár István* III. éves, az 598. számú dolgozat szerzője: *Miklós Zsigmond* II. éves joghallgató.

Az orvosi kar jelentése.

Tekintetes Egyetemi Tanács!

Az 1911/12. tanévre a kolozsvári egyetem orvosi kara Kolozsvár sz. kir. város alapítványából 16 pályakérdést tűzött ki.

A szabályszerű határidőn belől 8 pályamunka nyújtatott be, még pedig a *sebészetből* 3, a *belgyógyászatból* 1, a *gyermekgyógyászatból* 1, a *szemészetből* 1, az *élet- és körvegytanból* 1, az *élettanból* 1 pályamunka.

A beérkezett dolgozatok szaktanároknak adatnak ki bírálatos jelentéstétel céljából, a jelentések a Karnak 1912. év április hó 26.-án tartott VIII.-ik rendes ülésében tárgyalattak.

Karunk a bírálatos jelentéseket egész terjedelmükben, valamint az ezek alapján egyhangulag hozott határozatokat a következőkben terjeszti tisztelettel a Tekintetes Tanács elébe.

Tekintetes Orvostudományi Tanártestület!

A sebészeti pályakérdésre: „*A nyaki nyírk-mirigy-tuberculosis megjelenési alakjai, a gyógyulás és gyógyítás kilátásai*“, három dolgozat érkezett be:

1. „A napfény melegít, a napfény gyógyít“ jeligével 74 negyedrért oldalra terjedő dolgozat.

Előrebocsátván a nyirokmirigy-tuberculosis lényegét, foglalkozik a fertőzés forrásaival, majd leírja a megjelenési alakokat, melyek közül az egyszerű idült gyulladásos mirigymegnagyobbodásokat igyekezik elkülöníteni. Behatóan tárgyalja a hidegtályogokat, melyek megindítója a mirigygümősödés is lehet. Fejtegeti az úgynevezett hideg- és meleg-tályogok közt mutatkozó kórvegytani különbséget, tekintettel a proteolysisre és a hidegtályogok zsírbontó fermentjére. Megfigyeléseket tett a nyaki nyirokmirigy-tuberculosisban szenvedő egyének hőszabályozását illetőleg s a hőszabályozás labilitását a gümős részek felszívódásából magyarázza s annak prognostikai jelentőséget tulajdonít. Szerinte a mirigy-tuberculosis inkább kellemetlen, mint veszedelmes betegség, a mennyiben annak némelyek állítása szerint védelmi értéke is lehet a tüdő-tuberculosis ellen. A betegség gyógyításában a mirigyek eltávolítása mellett a szervezet erősítésére is súlyt helyez, mert e nélkül a kiújulás veszedelme nagy. A helybelileg használt gyógyszeres anyagok közül legtöbb értéket a jodoformglycerinának tulajdonít s bővebben foglalkozik hatásának magyarázásával, különösen a hidegtályogok kezelésében. Kiterjeszkedik itt a fermentatív terapiára — a trypsin-befecskendésekre is, de a jodoformkezelést többre tartja.

2. „Si duo faciunt idem non est idem“ jelige alatt 183 negyedréti lapra írt dolgozat 8 táblával és 112 darab mikroszkopiumi készítménynyel. Fölhasználja a betegség tárgyalása és következtetései

alapjául a sebészeti klinikán 1906 jan. 1.-től 1910 decz. 31.-ig megfordult 843 nyaki nyírkmirigy-tuberculosis miatt megfordult beteganyagot. A betegeknek körülbelől $\frac{1}{4}$ része fekvő-, $\frac{3}{4}$ része járóbeteg volt.

A mirigyek száma, helye, összeállása, sipolyos volta és a szervezet egyéb gümös megbetegedése szerint a betegségnek 19-féle megjelenési alakját akarja megkülönböztetni, bár később a Virchow-féle osztályozást is fölemlíti. Mint kórboncztoni alakokat, az egyszerű hyperplasiás és a miliaris gümös mirigyeket különbözteti meg. A tuberculosis bevándorlási kapui közül Kruckmann és mások szerint a tonsillákat tartja a legfontosabbnak.

Majd foglalkozik a dispositióval, az évszakok hatásával, a nomenklaturával, a nyirokmirigyek szöveti szerkezetével, majd ismét a megjelenési alakokat tárgyalja. Igyekezik fölsorolni a betegség klinikus tüneteit és ezek alapján megállapítani a megkülönböztető diagnostika elveit.

A gümös nyirokmirigyek szöveti szerkezetét készítményei alapján tárgyalja, de a készítményekről semmiféle jegyzéket, jelzést, osztályozást vagy leírást nem mellékel.

A sebészi gyógyításmódok közül említi a punctiót, a gyógyszeres befecskendezéseket, a kiírást, a Bier-féle hyperaemiás kezelést.

Fölsorolja az általános kezelés irányelveit. Beszámol a Röntgen-kezelés eredményeiről. Végül tudakozódásai alapján igyekezik a betegek későbbi sorsáról képet adni.

Táblázatai közül az I. táblázat hónapok szerint tünteti föl a 261 műtétet, a mi öt évre oszlik el. A II.—VI. táblázatokban az eseteket alakok szerint és a két nyakfélre vonatkoztatva csoportosítja, a VII. táblázatban kor- és nem szerint, a VIII.-ban a végleges gyógyulás tekintetében.

60 esetben megvizsgálta Gyergyai m.-tanár úr segítsége mellett a palatinalis és pharyngealis tonsillákat. A mirigykiújulások és az adenoid-vegetációk közt összefüggést talált, a mennyiben 42, műtét után kiújult eset közül 39 adenoid túltengésben szenvedett.

29 ilyen kiújult nyaki lymphomásnál eltávolították az adenoid-vegetációkat s a műtét után 25-nél javulást észlelt, miért is hangsúlyozza, hogy az adenoid vegetációk állapotára és gyógyítására e betegségnél több gondot kellene fordítani. A VIII. táblázat adatai szerint a 261 öt év alatt operált közül úgy látszik 200 esetben sikerült értesítést kapni a betegek további sorsáról. Összeállítása szerint a klinikáról távozásuk óta mintegy 30% elpusztult a tuberculosisban, 60%-nál kiújultak a mirigyek s csak 7.5% recidivamentes és jól érzi magát, a maradék 2.5% beteges.

3. „Tudomány és humanismus“ jelige alatt 130 sűrűn írott negyedrétlapra terjedő dolgozat, számos táblázattal és 100 mikroszkopiumi készítménynyel.

Előrebocsátja a sebészi klinika anyaga alapján összeállított statisztikai adatait a nyaki mirigy tuberculosis gyakoriságára, kor- és nem szerint való

elosztására vonatkozólag, eredményeit összehasonlítja mások adataival. Ezután vázolja a betegségre vonatkozó ismereteink történeti fejlődését, a scrophulosis és tuberculosis összetartozósága felől folytatott vitákat.

Tárgyalja a gümöbacillus bejutásmódját s megállapítja, hogy a nyaki nyirokmirigyek legtöbbször az orr, száj, vagy a garat felől fertőződnek, különösen fontos e tekintetben a *Waldeier*-féle lymphaticus garatgyűrű, míg a szuvas fogak alárendeltebb fontosságúak. A nyirokpályák viszonyai ellene szólnak azon föltevésnek, mintha a nyaki mirigyek a tüdők felől is fertőződnének. A betegség külső okai közt fontos a beteg ember, a gyöngykóros tehén, a fertőzött lakás. A szervezetben rejlő okok közt legfontosabbak az orr-, száj- és garatképletek idült gyulladásos folyamatai.

Összeállította a betegség időszakos jelentkezési viszonyait, a családi terheltség gyakoriságát.

Tárgyalja a betegség megjelenési alakjait, azok fejlődését, lefolyását, a differentialis diagnostikát, a szövődményeket. Mindezen viszonyokról statisztikai táblákat állított össze.

A nyirokmirigyek és a tüdő-tuberculosis közti viszonyra vonatkozólag fölemlíti, hogy *Volland* szerint a nyaki mirigyekből a fertőzés eljuthat a tüdőkbe a bacillusokat rejtő kivándorló leukocytákkal egyenesen a vérárammal, vagy a nyirok-reseken át előbb a mellüregbe és onnét a pleurán át a tüdőkbe.

Klinikánk adatai szerint is a nyaki mirigy-

tuberculosisist sokszor követi tüdő-tuberculosis sikeresnek látszó műtétek után is.

A kórszövettani viszonyokat 12 ismert előzményű, 4 ismeretlen betegből nyert anyagon tanulmányozta. A mirigyelváltozások kezdő szakaszait florid phthisikus köpetével ojtott tengeri malaczkokon vizsgálta. Ezen vizsgálatok alapján a gümők keletkezésére vonatkozólag csatlakozik *Buday* tanár nézetéhez, mely szerint a gümők sejtes elemei úgy vándor-, mint szöveti sejtekből egyaránt keletkezhetnek. Leírja a mellékelt készítményein látott képeket, melyek azt látszanak bizonyítani, hogy a klinikailag gyors fejlődésű esetekben a tuberculosis-bacillusnak sejtpusztító hatása érvényesül leginkább, míg a lassabban fejlődőknél a szervezet védekezése, a kötőszövet burjánzása is érvényesül. Legjobb indulatúak szövettanilag is a nagysejtű hyperplasiás alakok, az ilyen betegek a kórtörténetek adatai szerint a legerősebb szervezetűek voltak.

A leírt alakok közt ugyan mindenféle átmenet található, de ugyanazon egyénnél a mirigyelváltozások egyforma természetűeknek mutatkoztak. Úgy véli, hogy ezen szövettani adatok klinikailag is értékesíthetők prognózis és gyógyítás tekintetében.

Dolgozata II. fejezetében áttér a gyógyulás és gyógyítás kilátásaira, felsorolja a helyi gyógyszeres kezelésmódokat, a Bier-féle hyperaemiás kezelést, főlemlíti, hogy 1907-ben, a mikor ez divatban volt a klinikán, többször csatlakozott a módszerhez orbáncz (17 esetből 3-nál).

A műtéti kezelésnél felsorolja a mellette és

ellene szólók érveit, a műtétek közvetlen és távolabbi eredményeit.

Klinikánkon 1901-től 1911-ig 482 ilyenmű műtétről talált adatot, 429 esetben teljes kiirtást végeztek az egyik, vagy mindkét oldalon, a többinél tályognyitás, kikanalazás, vagy punctio történt. A műtétek végleges eredményeinek tisztázása végett a régebbi, 1901—1905. évek operált betegei közül 130-hoz intézett kérdést, biztos választ csak 52 esetben kapott. Ezek közül meghalt tuberculosiban $15 = 28.8\%$, nem recidivált a mirigy-tuberculosis és munkabíró $14 = 26.9\%$, recidiva után gyógyult $7 = 13.4\%$, a recidiva ma is megvan $10\text{-nél} = 19.2\%$. A mirigy-tuberculosis gyógyulását tekintve, csak körülbelől 45% -ban volt sikeres a műtétek végeredménye. Összehasonlítja azután e számokat mások adataival is.

Fölemlíti, hogy *Jessen* a nyaki lymphomák gyógyításában fontosnak tartja a szájpád- és garatmandulák eltávolítását, *Starck* a szuvas fogak kihúzását. Hangsúlyozza, milyen fontos műtét után az általános gyógyítás s a jó egészségi viszonyok biztosítása. A jobb módú betegeknél műtét után sokkal ritkább az új lymphomaképződés éppen a fenti okokból. Kiterjeszkedik még a Röntgen-gyógyítás eredményeire, a klimatikus gyógyításra és a prophylaxisra.

„A napfény“ stb. jeligéjű dolgozat önálló vizsgálatokat nem tartalmaz, a pályakérdést nem fejti meg minden részletében, miért is — bár szerzője

jó készséget és igyekezetet tanúsított — jutalmazásra nem alkalmas.

Nagy terjedelme daczára sok fogyatékosága van a „Si duo faciunt“ etc. jeligéjű pályamunkának, sok helyütt zavaros, nem eléggé rendszeres, szerzője a nyaki nyirokérrendszer anatómiáját sokszor hibásan vázolja, mikroszkopiumi készítményeit magyarázat nélkül mellékeli, statisztikai adatai sem mindenütt kifogástalanok; mégis tekintve, hogy a munka nagy szorgalmat tanúsít, szerzője tanulmányozta a feladott kérdés irodalmát, a kórtörténeteket, adatokat gyűjtött, javasoljuk, hogy 100 korona szorgalomdíjban részesüljön.

Messze kimagaslik a három dolgozat közül a „Tudomány és humanizmus“ jeligéjű munka, melyről elmondhatjuk, hogy a kérdést minden irányban megvilágította, annak komoly, tudományos értéke van. Szerzője igen értékes kórszövettani tanulmányokat végzett, a klinikai kérdéseket nagy szorgalommal, önálló adatgyűjtéssel, bőséges irodalmi ismeretek alapján tárgyalja. A munka szerkezete világos, nyelvezete magyaros, következtetései helyesek, ezekben önálló gondolatok is jelentkeznek, úgy hogy egészben a dolgozat irodalmi értékkel is bír, írója jeles bonczteni, kórszövettani és sebészi tudásáról tesz tanúságot egyéb alapos orvosi ismeretei mellett.

Javasoljuk, hogy a „Tudomány“ stb. jeligéjű dolgozatnak a 200 korona pályadíjat 100 korona megtoldással méltóztassanak odaítélni.

Kolozsvár, 1912 április 26. A tek. Kar alá-
zatos szolgálai: *Makara Lajos dr., Buday Kálmán dr.*

E bírálati jelentést a Kar egyhangulag elfogadván, a „Nappány melegít“ jeligéjű pályamunkát jutalmazásra nem érdemesíti, a jeligés levél elégettetvén; a „Si duo faciunt idem non est idem“ jeligéjű pályamunkának odaítélte a 100 korona szorgalmi díjat. A jeligés levél felbontatván, kitünt, hogy a nyertes munka szerzője: *Temesváry István* X-ik féléves orvostanhallgató; a „Tudomány és humanismus“ jeligéjű pályamunkának a 200 kor. pályadíjat 100 kor. megtoldással odaítélte. A jeligés levél felbontatván, kitünt, hogy a nyertes munka szerzője: *Kiss Ferencz* IV-ik éves orvostanhallgató.

Tekintetes Orvostari Tanártestület!

A folyó tanévben a belgyógyászatból kitűzött pályakérdésre: „*Vannak-e a helminthiasisban szenvedők vérében és vérsavójában olyan kimutatható elváltozások, a melyek a diagnosis szempontjából értékesíthetők?*“ egy pályamunka érkezett be „Echinococcus“ jeligével.

A pályamunka 210 írott oldalra terjed, 9 táblázattal és irodalomjegyzékkel.

A bevezető lapokban (1—20. l.) szerző történelmi bevezetést ad, melyben a kérdéssel foglalkozó irodalmat részletesen ismerteti.

As I-ső „Általános rész“-ben (20—66. oldal) azokat az „okokat“ teszi megbeszélés tárgyává, a melyek a helminthiasisban szenvedők vérében észlelhető elváltozásokat létrehozzák s arra az eredményre jut, hogy „bizonyos toxicus anyagok kerin-
genek a helminthiasisban szenvedő betegek vére-

ben“. „A vér a mérgező hatás nagysága, a toxicus anyagok specificus sajátságai és a megtámadott szervezet fogékonysága szerint kisebb-nagyobb mértékben mutatja azokat az elváltozásokat, a melyek nyomon kísérik a parasiták fellépését“. Részletesen tárgyalja az *anaemiát*, a *leukocytosist*, az *eosinophiliát*, a *leucocyták*, *lymphocyták*, a *vörös vértestek* és a *haemoglobin* mennyiségének és minőségének megváltozását, úgyszintén a *vérsavó fajsúlyának*, a *savó* és az *alakelemek egymáshoz viszonyított tömegét*, a *fehérje tartalomnak viszonyait* a helminthiasisoknál.

Mindezt az irodalom kellő felhasználásával, saját tapasztalatainak értékesítésével oly módon végzi a szerző, hogy abból kellő kritikai gondolkozása és óvatossága a talált eredmények értékesítésénél mindenütt kitűnik.

A II-ik „Részletes fejezet“-ben az egyes fajok által létrehozott helminthiasisokat teszi tüzetes megbeszélés tárgyává és pedig előbb *a vér sejtes alak-elemeinek a vizsgálatával* foglalkozik behatóan (66 — 173. oldal), azután a *vérsavót* illető *vizsgálatokat* tárgyalja.

A) *A Nematodák* közül a minket érdeklő:

1. *Ascaris lumbricoides*,
2. *Trichocephalus dispar*,
3. *Oxyuris vermicularis*,
4. *Trichina spiralis*,
5. *Ankylostoma duodenale*,
6. *Anguillula intestinalis*

fajok által előidézett megbetegedéseket teszi részletes megbeszélés tárgyává;

B) *A Cestodák* közül a:

1. Taenia,

2. Botriocephalus,

3. Echinococcus-nemzetség által létrehozott bántalmakat tárgyalja tüzetesen. Először részletezi mindeniknél azokat a körülményeket, a melyek eme megbetegedéseknél a vér elváltozásait létrehozzák, azután a vérkép elváltozásait ismerteti és pedig az irodalom széleskörű felhasználásával, végül a saját észleleteit ismerteti s az általa talált eredményeket hasonlítja össze az irodalomban talált adatokkal.

Vizsgálatait nemcsak a belgyógyászatban fekvő betegeken végezte, hanem felhasználta a más klinikákon fekvő betegeket is s igyekezett minél gazdagabb tapasztalatokra szert tenni. Betegészleletei kimerítőek, sok fáradságról és lelkiismeretességről tesznek tanubizonyyságot. Vizsgálatait állatokon végzett kísérletekkel is igyekezik gazdagítani, ha érdekesebb leletre bukkan, így az általa észlelt, nálunk ritka *Anguillula intestinalis* fertőzés esetében.

C) *A vérsavóban észlelhető elváltozásokat* az *echinococcosis*, *trichinás* fertőzés és *taenia* okozta megbetegedéseknél teszi részletes megbeszélés tárgyává. Ismerteti a *praecipitatio*t, a *complementkötést* és a *meiostagmin* reactiot s különösen a fajlagos complementkötést illetőleg végez kiterjedt vizsgálatokat, echinococcusosoknál és taeniasoknál. Eme állatkísérletekkel is kiegészített vizsgálatainak eredménye az, hogy úgy echinococcusnál, mint taenianál a

fajlagos complementkötés klinikai diagnostikában hasznos eljárásnak bizonyult.

Egész dolgozatának eredményeképpen kimondja, hogy a „helminthiasisoknál a vér és vérsavóban talált elváltozások nem mindig jellemzők az egyes megbetegedésekre nézve; de a vérvizsgálatok olyan helyet e téren is foglalnak el a diagnostikában, mint a fehérvérsejt számlálás a gyulladásos megbetegedéseknél, a serologiai vizsgálatok a typhusnál“.

Mint az elmondottakból kitűnik: szerző a kitűzött pályakérdést ha nem is teljes egészében oldotta meg, de a minket legközelebből érdeklő, itt nálunk előforduló helminthiasisoknál észlelhető vérelváltozásokat tüzetes vizsgálat tárgyává tette, saját észleletei alapján igyekezett az egyes vitás kérdésekben tájékozódni és eközben sok esetet dolgozott fel nagy pontossággal, a nyert adatokat helyes kritikával bírálja meg és következtetései, a melyekre eljut, helyesek.

Kiemelni kívánjuk továbbá szerzőnek gördülékeny előadási modorát, csupán a munka beosztása nem elég világos.

Mindezek alapján tisztelettel azt javasoljuk, hogy az „Echinococcus“ jeligéjű pályaművet a kitűzött 200 korona pályadíjban, s hogy a pályázó nagy szorgalma és buzgó munkája megjutalmaztassék: azonkívül még 100 korona felüljutalmazásban részesíteni méltóztassék.

Kolozsvár, 1912 április hó 24-én. Maradunk a tekintetes Tanári Karnak alázatos szolgálai: Dr. *Jancsó Miklós* szakbíró, dr. *Löte József* társbíró.

E bírálati jelentést a Kar egyhangulag elfogadván, az „Echinococcus“ jeligéjű pályamunkának a 200 korona pályadíjat 100 korona felüljutalmazással odaítélte. A jeligés levél felbontatván, kitünt, hogy a nyertes munka szerzője: *Kaufmann Imre* IV-ik éves orvostanhallgató.

Tekintetes Orvostani Tanári Kar!

746/1911 - 12. o. k. sz. alatt véleményezés végett kiadott pályamunkáról a következő jelentést van szerencsénk betérjeszteni:

A pályamunka „*A csecsemőhalandóság okairól Magyarországon*“ című pályatétel megfejtésére vállalkozott. Terjedelme 212 írott oldal, írása kissé pongyola és főképen a szövegbe iktatott statisztikai táblázatok egy része oly rosszúl van másolva, hogy a számadatok értékét némely táblázatban nehéz megbírálani.

A dolog érdemére nézve a pályamunka igen nagy statisztikai és irodalmi anyagot hordott össze és a csecsemőhalandóságra nézve számos, csak újabban méltatott kérdésre terjeszkedett ki. Így a pályamunkában különösen a magas hőnek a csecsemőhalandóságra való befolyása van kimerítően tárgyalva.

A szerző fejezetenként foglalja össze a csecsemőhalandóság okait és beszél a törvényes és törvénytelen állapotnak, a táplálkozásnak, a hőnek, a szülők anyagi helyzetének és foglalkozásának, a lakásnak, a ruházatnak és a kornak befolyásáról a csecsemőhalandóságra. A fejezetenként való össze-

foglaló tárgyalás előnyös a dolgozat áttekinthetőségére nézve, de másfelől több helyen ismétléshez vezetett és a külföldi irodalom nagy terjedelemben való tárgyalása a csecsemőhalandóságnak Magyarországon észlelt okait kissé elhomályosítja.

Mindazonáltal a munka a csecsemőhalandóság kérdéséről meglehetősen bő képet nyújt és nem a szerző hibája, hogy a magyarországi viszonyokról kelleténél kevesebbet nyújtott, mert a magyarországi statisztikák tényleg nem foglalkoznak külön a 0—1 éves gyermekek betegedési és halálozási viszonyaival.

A pályamunkát ezek miatt ugyan csak viszonylagos értékűnek tekintjük, de az adatoknak nagy tömege, érdekessége, az irodalomnak szorgalmas feldolgozása alapján a kitűzött pályadíjra érdemesnek tartjuk.

Ennélfogva javasoljuk, hogy a pályadíj „A csecsemő legfőbb védelme az anyatej” jelige alatt beadott munka szerzőjének odaitéltessék.

Kolozsvár, 1912 április hó. A Tekintetetes Tanári Karnak alázatos szolgálói: *Rigler Gusztáv* dr., *Genersich Gusztáv* dr., a gyermekgyógyászat egyetemi ny. rk. tanára.

E bírálati jelentést a Kar egyhangulag elfogadván, „A csecsemő legfőbb védelme az anyatej” jeligéjű pályamunkának a 200 korona pályadíjat odaitélte. A jeligés levél felbontatván, kitünt, hogy a nyertes munka szerzője: *Leitner Fülöp* V-ik éves orvostanhallgató.

Tekintetes Tanári Testület!

A folyó tanévben a szemészet köréből kitűzött pályázati kérdésre: „*Vizsgáltassék meg a lepárolt víz, vezetéki víz, a különböző klinikailag használt szemvizek és oldatok hatása az emberi és állati kötőhártyára*“ stb., egy pályamunka érkezett; jeligéje: „Schulek“. Terjedelme 71 kis negyedrért oldal.

A munka emberi és állati szerveken végzett kísérletek *eredményét* közli, rövid összegezésben, de nem mutatja be a kísérletek számát, részleteit, lefolyását tartalmazó jegyzeteket. Kísérleteihez vezetéki vizet, lepárolt vizet, natrium bicarbonicum, sublimat, higany-cyanat, zincum sulfuricum, cuprum sulf., argentum nitr., timsó és resorcin oldatát használta; a vizet és az oldatokat különböző mennyiségekben, csepegtetve és bőven locsolva, 5, 10, 20 és 30°-os hőmérsékkel alkalmazta, megfigyelte a kötőhártyára tett hatást az okozott vérmesség foka s a váladék fellépése, minősége és mennyisége szerint. Az előadásból ki lehet venni, hogy kísérletei számosak voltak és gondosan történtek; azok eredményét, úgy látszik, pontosan figyelte meg és írta le.

Megállapításai lényegökben a következők: Vezetéki vízzel és párolt vízzel a kötőhártyát pirosító hatás nem a víz mennyiségétől, hanem az *időtől* függ, mely alatt az alkalmazás történt; azonos alkalmazás-móddal az alacsonyabb hőfokú víz jobban izgat, valamint a lepárolt víz inkább, mint a vezetéki. A *natr. bicarbon* 1—2%-os oldata a kötőhártyára közönbös, azt csak bőven és hosszan

alkalmazva s rövid ideig izgatja. A *szublimat* 10000-es, egész 1000-es oldataival fokozatosan erősödő, az alkalmazás után napokig is megmaradó gyulladásokat tudott előidézni, melyek foka nem függött a hőmérséktől s alkalmazás-módtól, csak az oldat tömörségétől. A *higany-cyanat* sokkal szelidebb, vele még 2000-es oldattal sem lehetett váladékot idézni elő, csak vérmességet és némi duzzadást. A *zinc. sulfuric.*-ot illető vizsgálatait igen érdekesek, mert kiderítik azt a régen gyanított körülményt, hogy ennek a szernek igen különböző tisztaságú készítményei vannak forgalomban, melyek néha alig savanyú kémhatásúak, máskor oly nagy mértékben azok, hogy ez maga igen nagy izgatást okoz a szemnek. Pályázó a savanyúság eltéréseit titrálással határozta meg; kísérleteiből az is kiderül, hogy 1%-os zink-oldattal, hecsepegtetéssel, 12—24 óráig tartó lobos izgatottságot lehet okozni, de az alkalmazás utáni kiöblítéssel ezt meg lehet előzni. Hasonló izgató hatást tesz a *rézsulfat* s az *argentum nitr.* is, melyek hatása szintén az oldat tömörségével arányos és gyógyításra használt oldatok után is, kiöblítés nélkül, a gyulladás magas fokát idézi elő. Végül a *resorcin*-ről állapítja meg, hogy az 3—5%-os oldatban sem károsítja a kötőhártyát s a *cocain*-ról, *kolocain*-ról és *β-eucain*-ról jegyzi fel azokat a helyi hatásokat, melyeket a kötőhártya vérkeringésében már ismerünk.

A dolgozat jól fogalmazott, értelmes munka; hibája az, hogy csak néhány és részben önkényesen választott szer hatását ismerteti, hogy a kísér-

leteket nem valami bő változatokban végezte s pl. nem ment a víz-alkalmazás azon (a gyakorlatban előforduló) szélsőségéig, melyek már *liter számra* öntik a szemrésbe a fertőtlenítő oldatot, bár épen ily alkalmazással talált volna, a kötőhártya védekezésének legyőzéséből eredő, nagy változásokat. Hiánya az irodalom teljes mellőzése is, bár feladatának tekinteni ezt nem tartozott, valamint némely fő-gyógyszer: a borsav, a borax, az ólom stb. elhagyása.

De kísérleti munkája kétségtelenül így is fáradtságos volt s benne kitartást, lelkiismeretességet tanúsított. Megállapításainak van értéke s további, részletesebb vizsgálatok alapjául szolgálhatnak. Ezért tisztelettel javasoljuk a tekintetes Tanári Testületnek, hogy pályázonak a *jutalmat kiadni* és ötven koronával megtoldani méltóztassék.

Kolozsvár, 1912 április 23. *Imre József* dr., a szemészet tanára, szakbíráló. *Lőte József* dr. ny. r. tanár, társbíráló.

E bírálati jelentést a Kar egyhangulag elfogadván, a „Schulek“ jeligéjü pályamunkának a 200 korona pályadíjat 50 korona felüljutalmazással odaítélte. A jeligés levélke felbontatván, kitünt, hogy a nyertes munka szerzője: *Horváth Jenő* V-ik éves orvostanhallgató.

Tekintetes Orvostani Tanártestület!

Az élet- és körvegytanból kitűzött pályakérdésre: „*Tanulmányoztassék a táplálkozásnak a májglykogen összetételére gyakorolt befolyása*“. egy pályá-

munka érkezett „La clinique et la physiologie ne peuvent jamais être en desaccord . . .“ jelisével. A pályamunka 138 kézzel írott negyedrért oldalra terjed; 24 oldalt a bevezetés (I. fejezet), 100 oldalt a kísérletek ismertetése (II. fejezet) és 3 oldalt a forrásmunkák felsorolása foglal el.

A pályamunka szerzője a glykogen keletkezésére vonatkozó irodalom áttanulmányozása rendén arról győződött meg, hogy azok az adatok, melyek a különböző szénhydrátoknak a glykogen képzésben való szereplését illetőleg eddig ismeretesek, még számos idevágó kérdést felelet nélkül hagynak. A glykogen maga elég bonyolult vegyület ahhoz, hogy összetételében a táplálkozás különbözőségének befolyása alatt olyan változások létesülhessenek, melyeket csak külön reájuk irányított vizsgálódással lehetne felismerni. Éppen ezért nem volna könnyű annak megállapítása sem, hogy valamely szénhydrat, mely tulajdonságaiban a glucoseval többé-kevésbé megegyezik, a glykogen képzésében részt vesz-e, vagy nem? Valamivel kedvezőbb a helyzet e szempontból a pentosekkal szemben, a mennyiben a pentosek szőlőcukor mellett is jól kimutathatók. Sajátságos, hogy a pentosekkal, illetőleg pentosanokkal végzett kísérletek között alig akad olyan, mely arra a kérdésre vonatkoznék, hogy a táplálékkal felvett pentosek, illetőleg pentosanok valamiképen mint pentose-vegyületek nem raktározódnak-e fel a szervezetben olyanformán, mint a hogy a glucose typicus glykogen formájában felraktározódik?

A benyújtott pályamunka szerzője a felvetett kérdést ezen a ponton támadja meg és munkája közben adatokat igyekszik gyűjteni arra vonatkozólag is, hogy a pentoséban, illetőleg pentosánban dús táplálék a kísérleti állatban levő typicus glykogen-mennyiséget miként befolyásolja. A pályázó kísérleteit részben szürke, részben fehér patkányokon végezte. Két éhező patkány egyikének glykogen-tartalmát, másiknak pentose-tartalmát határozta meg. Három patkányt pentosanokban dús és keményítőben szegény táplálékon tartott 10, 14, ill. 42 napig, 2 állatot keményítőben dús, pentosanmentes táplálékon tartott 10, ill. 15 napig. Az állatokat a kísérleti periodus végén leölte és testük pentose-tartalmát, valamint (3 esetben) glykogen-tartalmát meghatározta. Kísérletei első részében a nyert számokat csupán az állat nyers súlyára vonatkoztatja, míg utolsó három kísérletében a megölt állat testének víz-, zsír- és hamutartalmát is meghatározta és így módjában van a kapott értékeket víz-, zsír- és hamumentes anyagra vonatkoztatni, minek révén az eredmények egymással jobban összehasonlíthatók.

A pályamunka szerzője kísérleteit nagy gondnal és szorgalommal végezte. Figyelmét igyekezett minden körülményre kiterjeszteni, így azokra is, melyek első pillanatra mellékeseknek látszanának. A kísérletek száma nem nagy, a munka szerzője azonban leírásukban is szorgalmat és a részletekre kiterjedő gondosságot tanúsít. Sok munkát fordított a szerző a kísérleti állatok táplálékának elemzésére, valamint a kísérleti eljárások megbízhatóságának

ellenőrzésére. Figyelmet érdemel, hogy a szerző minden esetben két-három párhuzamos meghatározást végzett, mi számainak értékét emeli, egyúttal azonban nagy munkatöbbletet jelent.

A kísérletek eredményeit a pályamunka harmadik fejezete foglalja össze. Nem alap nélkül utal itt a szerző arra a nehézségre, melylyel szemben állunk akkor, midőn csekély számú kísérletből kell következtetést vonnunk. A közölt vizsgálatok alapján annyi valószínűnek mondható, hogy a keményítőben szegény, de pentosanokban dús táplálékban élő patkány testében tipikus glikogen nem halmozódik fel, ezzel szemben azonban az állat testének pentose-tartalma emelkedik. Azok a következtetések, melyeket a szerző kísérleteiből a patkány glikogen-termelő képességére, az állat testének glikogenmentesítésére és a kísérlet tartamának jelentőségére vonatkozólag levon, szintén megállják helyüket.

A kísérletek csekély száma nem engedi meg a végleges következtetéseket, a közölt adatok azonban későbbi hasonló tárgyú vizsgálódásnak jó alapul szolgálhatnak. A pályázó az előrelátható kísérleti nehézségek miatt kénytelen volt a kitűzött kérdéstől részben eltérni, a mennyiben nemcsak a máj glikogentermelését vizsgálta, hanem a kísérleti állat egész testét elemezte. Ezt neki hibául fel nem róhatjuk. Nem hallgathatjuk el azonban a pályamunka nyelvezetének gyarlóságát.

Tisztelettel javasoljuk, méltóztassék a „La clinique et la physiologie“ stb. jelíges pályamunka szerzőjének a 200 K pályadíjat odaítélni.

Kolozsvár, 1912 április 26. A tekintetes Tanári Karnak alázatos szolgái: *Reinbold Béla* dr., *Veress Elemér* dr.

E bírálati jelentést a Kar egyhangulag elfogadván, a „La clinique et la physiologie“ stb. jeligéjű pályamunkának a 200 korona pályadíjat odaítélte. A jeligés levélke felbontatván, kitént, hogy a nyertes munka szerzője: *Stern Vilmos* III-ik éves orvostanhallgató.

Tekintetes Orvostani Tanártestület!

Az élettanból hirdetett pályakérdésre: „*Tanulmányozza a pályázó, milyen hatásuk van a szívre egyidejűleg bocsátott különböző természetű ingereknek*“, egy pályamunka érkezett be „Physiologia“ jeligével, 65 oldalon; mellékletei: 34 békaszívról felvett cardiogrammák 22 kormozott papírlapon.

A Szerző főképp a KCl és a CaCl_2 hatását vizsgálta, ezt a hőmérséklet változásának hatásával bonyolítva, kísérleteit *Rana esculenta* kimetszett szíven végezte. A cardiogrammák fölvételére különleges írókészüléket szerkesztett, mely a szívvel érintkezve úgy a pitvarok, mint a kamra térfogatváltozásait jelezni tudta. A pályázó dolgozata két főrésztre oszlik. Az első rész a KCl és a hőemelkedés együttes hatásával foglalkozik és arra az eredményre jut, hogy a melegítés a KCl-al kezelt szíven a maga teljes hatását kifejteni nem tudja, vagyis ha a KCl-al kezelt szívet meleggel is ingerljük, az utóbbi a szívverések számát nem növeli oly mértékben, mint rendes viszonyok között.

Viszont a meleg a KCl bénító hatását eleinte mérsekli, de annak kifejlődését utóbb megakadályozni nem tudja, sőt néhány kísérletben azt lehetett tapasztalni, hogy a KCl bénító hatása a melegített szíven utóbb fokozottabban jut érvényre, mint rendszeren.

A dolgozat II. részében a Szerző a CaCl_2 hatására vonatkozó néhány eltérő irodalmi adat említése után a 0.5%-os, majd a 0.05%-os CaCl_2 oldatnak +0.6% NaCl és a melegítésnek együttes hatását vizsgálta.

a) A 0.5%-os CaCl_2 hatása. A 18°-os oldat hatására a kimetszés után a rendetlen szívverés szabályossá vált. Az ilyen oldat a szívverések számát legtöbbször gyéríti, mivel kapcsolatban az összehuzódások időtartama növekedik. Ezt összevetve azzal az irodalmi adattal, hogy a CaCl_2 hatására az amplitudo növekedik, a pályázó azt következteti, hogy a CaCl_2 a munkabírást növeli. A 30°-os CaCl_2 hatására az összehuzódások száma az időegységben fokozatosan gyarapodik, majd csökken, az amplitudo pedig kisebbedik. Miután a szívverések száma a tetőfokot elérte, a szív kétféleképp viselkedhetik: vagy minden része megáll, vagy pedig egyelőre csak a kamra szünteti meg működését. Ennek okát a Szerző, aligha helyesen, az egyéniségek különbözőségében keresi.

A 40°-os CaCl_2 -al végzett kísérletek eredményei annyira eltérők voltak, hogy az ezekből való következtetéstől a pályázó, nagyon helyesen, tartózkodott.

b) A 0.05%-os CaCl_2 hatása. Az irodalmi adatokkal összhangzásban, a pályázó azt tapasztalta, hogy ez az oldat 18°-on az összehúzódások számát csökkenti és az amplitudót növeli. A 30°-os oldat ellenben a szívverések számát eleinte gyarapítja, azután csökkenti, miközben az amplitudo is egyre kisebbedik. A 40°-os oldattal csak egy kísérlet történt, melyből a Szerző természetesen nem következtet.

A munka végéhez csatolt összefoglalásból még csak az érdemel említést, hogy a meleg a CaCl_2 -ot a „gátló“ hatás kifejtésében támogatja.

A pályázó a bő tárgyat nem merítette ki kellően; kísérleteit csak a kimetszett szíven végezte és adatait mégis összehasonlítja néhány oly szerző adataival is, a kik a testben bennhagyott szíven kísérleteztek; a Szerző tehát nem figyel arra, hogy a két esetben a szív nagyon eltérő föltételek között dolgozik. A kísérletek száma sem eléggé kielégítő, hogy belőlük általános érvényességgel következtetni lehessen; e következtetések nem mindig egybevágók; itt-ott ellentmondások is feltűnnek. Kár, hogy a Pályázó nem szerzett magának elég biztos és széles alapot a szív rendes működésének hosszabb tanulmányozása révén. A melegítés hatását különállón is tüzetesen kellett volna vizsgálni s a teljesség kedvéért a lehűtés hatásával is kellett volna foglalkoznia. A Szerző az oldatokat csak kívülről bocsátotta a szívre; ezt az eljárást legalább összehasonlítás kedvéért a vérerek útján való ingerléssel kellett volna összekapcsolni. A Szerző meglehetős

mereven ragaszkodott módszeréhez, holott ezt a tapasztalható jelenségek változataihoz képest kellett és lehetett volna változtatni. A fogalmazás sok helyütt laza, kezdetleges, a magyarosságra való öntudatos törekvés nyomai nélkül.

Ezekkel szemben dicséretet érdemel, hogy a Pályázó, bár szűk munkakörben mozgott, ebben eredményt ért el; a bonyolított ingerlés hatásai közül néhány jellemző vonást önállóan is meg tudott állapítani; ügyes kézre valló, szép szívgörbékét készített, ezeket nagyjában véve helyesen elemezte és az irodalommal is szorgalmasan foglalkozott.

Tisztelettel javasoljuk tehát a Tekintetes Orvosi Tanártestületnek, hogy a „Physiologia“ jelígével benyújtott pályamunka szerzőjét 150, azaz százötven korona szorgalmi díjban részesíteni méltóztassék.

Kolozsvár, 1912 ápr. 27. A Tekintetes Orvosi Tanártestületnek alázatos szolgálói: *Veress Elemér* dr. az élettan ny. rk. tanára, szakbíró; *Löte József* dr. az ált. kór- és gyógytan nyilv. r. tanára, társbíró.

E bírálati jelentést a Kar egyhangulag elfogadván, a „Physiologia“ jelígéjű pályamunkának 150 korona szorgalmi díjat adományozott. A jelíges levélke felbontatván, kitünt, hogy a nyertes munka szerzője: *Markovics Ignác* III-ik éves o.-h.

Kelt Kolozsvárt, az Orvosi Karnak 1912 ápr. 26.-án tartott VIII-ik rendes üléséből. *Kenyeres Balázs* dr. e. i. dékán.

A bölcsészet-, nyelv- és történettudományi kar jelentése.

Tekintetes Egyetemi Tanács!

A bölcsészet-, nyelv- és történettudományi kar Kolozsvár szab. kir. város alapítványából az 1911/12. tanévre 11 pályakérdést tűzött ki. Ezek közül 4 kérdésre 4 pályamunka érkezett be.

Karunk folyó évi április hó 27-én tartott VIII. rendes ülésében a pályamunkák bírálatait tárgyalván, a részletes bírálatokat a kari határozatokkal együtt a következőkben terjeszti a Tekintetes Egyetemi Tanács elé:

Tekintetes Kar!

A Seneca viszonya Euripideshez cz. pályakérdésre egy pályamunka érkezett (292. sz.) a köv. jeligével: „*Respicere exemplar vitae morumque iubebo doctum imitatoreni et vivas hinc ducere voces*“ (121 írott lap, 4-ed rét.)

Rövid bevezetés után, melyben arról szól, hogy Seneca nem színpadi előadásra írta drámáit, hogy retorikus stílust használt bennük s hogy Senecát kora is összekötötte (?) Euripides korával, öt darabról mutatja ki Euripides utánzását. Ezek: Hercules

furens, Phaedra, Medea, Phoenissae, Troades. A többi darabról nem szól, minthogy azok nem Euripides-utánezatok. Az nem jutott eszébe, hogy részleteikben valószínűleg szintén rá lehet találni Euripides nyomaira.

Az összevetett darabok tárgyalása általában lelkiismeretes tanulmányra és — bár nem mélyen szántó — de józan felfogásra vall. Önállósága — igaz — korlátolt és aesthetikai szempontjai nem eléggé biztosak, de ezen nem csodálkozhatunk. A lényeges néha kicsúszik a keze közül (mikor pld. Euripides Heraklesében figyelmen kívül hagyja a testi erejében fennhéjázó dór hős hybrisét), s kifejezései, valamint általában stilusa nem mindig tárgyszerű, nem is mindig szabatos (mint az aláhúzott helyek mutatják), többször eléggé naiv, mikor pld. a két Herakles tárgyalásának vége felé ezt mondja: „*Ez volt a két tragédia összevetett tárgyalása*, melyből kitűnt, hogy Seneca tragédiája több eredeti, *bár nem igen helyeseltető tulajdonsággal bír.*“ Így a Medea tárgyalásának végén: „Ezeket kellett a két darab összehasonlításánál megjegyezni.“ S túl megy Seneca hibáztatásában, mikor így szól: „Senecánál a tragikumot (!) nem találjuk meg. Ő (?) megöli gyermekeit, mert bosszújában csak azt keresi, hogy miféle gazságot vihetne még véghez, a mely eddigi tetteit is elhomályosítsa és Jasont a legkínosabban érintse“ (90. l.) Tárgyilag és alakilag ki nem elégtők az ily ítéletek: „A Troadesben Seneca Euripidesnek két tragédiáját, a Hecabét és a Troadest használta, de e mellett más *auctorok (!) hatása is*

meglátszik.“ Azonban ezekről az auctorokról több szó nem esik. Tévedés, mikor Senecának Euripides-szel való rokonszenvezését abban is találja, hogy „életük folyásában is több egyezésre találunk. Mindkettejük idejében a dicső harczok kora már lejárt, de a hazafiui öntudat mindkettejükben erősen él.“ Ellenkezőleg: más idők, más emberek. Seneca azért utánozta Euripidest, mert az volt a legnépszerűbb, legtöbbet másolt és leghatásosabb görög tragikus. Abban igaza van, hogy a philosophus Senecát vonzotta a színpad philosophus-költője.

Felhozhatnók még, mint hiányt, hogy a dolgozat végén felsorolt „forrás“-munkákra és szerzőikre a dolgozatban ritkán hivatkozik s így nem tűnik ki biztosan, mi az eredeti és mi a kölcsönvétel.

E hiányok nem rontják le a buzgó igyekezetet és általában nagyobb tévedések nélkül írt dolgozat becsét. Azt a célt, melyet a pályakérdés kontemplált, hogy legyen ösztönző alkalma egy, vagy több ifjú embernek egy görög és egy római tragikus költő bensőbb megismerésére, legalább nagyjában elérte, vagy legalább megközelítette. Nagy szempontokból való mélyreható fejtegetéseket bármily örömmel vettünk volna, nem kívánhattunk. Ezért, nehogy a túlságosan szigorú megítélés elriassza a jóra való törekvést, e pályamunkának, mint nem érdemetlennek, a pályadíj odaítélését javasoljuk.

Kolozsvár, 1912. április 26. A tek. Karnak alázatos hívei: dr. *Csengeri János*, dr. *Némethy Géza*.

A Kar az előadók véleményes jelentését elfogadja és a kitűzött 200 korona pályadíjat a műszerzőjének odaítéli. A jelíges levélke felbontatván, abból *Dengyel Lajos* III. éves bölcsészeti hallgató neve tűnt elő.

Tekintetes Kar!

Az egyetemes történelemből mult évben hirdetett nyílt pályázatra 267. sz. a. egyetlenegy pályamunka érkezett. Címe: *Jelentés az Erdélyi Nemzeti Múzeum rendezett levéltárának a francia forradalom történetére vonatkozó okleveleiről*. Terjedelme 4-ed r. 416. oldal. Szerzője *Fölföldy Sándor* III. éves bölcsészettanhallgató.

Fölföldy a levéltárt az 1789—1808. évekre nézve elég gazdagnak találta adatokban, sőt éppen az anyag nagysága miatt állt meg az 1808. esztendőnél. A nagyon különböző tárgyú és természetű leveleket három fő csoportba osztotta: 1. *A francia forradalom és a magyarok általában véve* (9—93. l.) Legbecsesebb része az az ismertetés, a melyben Phyleuterosnak a francia forradalom okairól és Bonaparte Napoleonról írt szellemes tanulmányát ismerteti. 2. *Magyar katonák a francia forradalmi háborúban* (94—189. l.) báró Bánffy György, Aranka Ferencz, Toldalagi Zsigmond és báró Szentkereszti levelei nyomán sok jellemzőt mond el. 3. *Magyarosi Tőkés János külföldi útazása* (190—398. l.) a dolgozatnak legbecsesebb része, a mely egy nagyszerű és szellemes fiatal embert valósággal fölfedez a magyar irodalomtörténet számára s

azt az óhajást kelti bennünk, hogy Tőkésnek itten jegyzékbe vett és kivonatosan ismertetett levelei egész terjedelmükben is megjelenjenek.

Fölföldy összesen 90 levélnek kivonatát közli s az anyagot ezeknek alapján szemléltető módon és érdekesen dolgozza fel. Mindenesetre kíváncs lett volna, hogy az adatokat szigorúbban bírálja és megállapítsa értéküket a köztörténelem szempontjából. Ezt a jegyzetekben meg is kísérli, de nem mindig szerencsésen és nem elég következetesen; mert lefordít könnyen érthető latin vagy franczia mondatokat, de sok fontos tudnivalóra nézve adós marad a magyarázatokkal.

Irodalmi tekintetben dolgozata még nem elég formás, de tudományos tekintetben Fölföldy határozottan szolgálót tett történelmi irodalmunknak s jelentése, mely kiváló szorgalomnak s rátermettségnek a jele, ismereteinket sokban gyarapítja. Éppen ezért tisztelettel javasoljuk, hogy Fölföldy Sándor úrnak a nyílt pályázatra kitűzött 200 korona jutalmat kiadni, sőt ezt a jutalmat lehetőleg 300 koronára fölemelni méltóztassék, hogy ezzel a derék és terjedelmes dolgozat kinyomatása lehetővé tétessék.

Kolozsvár, 1912. évi április hó 19-én. Mély tisztelettel dr. *Márki Sándor*, dr. *Erdélyi László*.

A Kar az előadók véleményes jelentéséhez hozzájárul és a nyílt pályázatként kitűzött 200 koronás pályadíjat 300 koronára fölemelve ítéli oda a mű szerzőjének, *Fölföldy Sándor* IV. éves bölcsészeti hallgatónak.

Tekintetes Kar!

„*Psaltirea scheiana és a voroneczi codex magyar elemeinek kimutatása*“ című román nyelvi pályakérdésre „Kölcsönhatás . . . Köncsönvétel“ jeligével 248. bkari szám alatt egy pályamunka érkezett, terjedelme 101 oldal.

A pályamunka nyelvezete kissé magyartalan; a tárgy feldolgozása kapkodó. Szerző a magyar elemek kimutatásában ingadozó, p. o. a míg a *băsădui* szót a 92-ik lapon kétesnek mondja, addig a 80-ik lapon annak magyarságát nagyon helyesen elismeri. A magyar képzőket pályázó nem részesíti megfelelő figyelembe s azokat a szláv kölcsönvételekben fel nem ismeri. Másfelől pályázó nagy szorgalommal tanulmányozta a tárgyra vonatkozó irodalmat s kiváló buzgalommal igyekszik a pályakérdés megoldására, a mi neki tárgyi tévedéseinél fogva csak részben sikerült.

Pályázó nagy szorgalmát és igyekezetét megjutalmazandó, ajánljuk a tekintetes bölcsészeti Karnak:

Méltóztassék pályázónak a pályadíj összeget szorgalmi díjban kiadni.

Kolozsvárt, 1912. április 23-án. Dr. *Moldován Gergely*, dr. *Zolnai Gyula*.

A Kar az előadók véleményes jelentéséhez hozzájárul és a mű szerzőjének 100 korona szorgalom díjat ítél meg. A jeligés levélke felbontatván, abból *Demián Áron* I. éves bölcsészeti hallgató neve tűnt elő.

Tekintetes Kar!

A hazánk területén már régóta folyó és újabban nagyobb lendületet vett kutatások több római kori épületnek maradványait hozták napfényre. A kutatásokat azonban nem mindig szakemberek vezették és vezetik, úgy, hogy az előkerült épületek rendeltetését a jelentéstevők nem mindig állapítják meg helyesen.

Pályatételünk kitűzésénél tehát az volt egyfelől a cél, hogy a huzamosabb idő óta folyó kutatások eredményeit áttekintse a pályázó, másfelől, ha lehet, a megállapításokat helyesbítse. A más tartományokban előkerült anyaggal való tüzetes összehasonlításra a máig közzétett anyag elégtelensége miatt nem gondolhattunk; legfeljebb arra, hogy itt-ott utaljon a hasonlóságokra, illetőleg különbségekre.

Legfőképpen pedig ösztönzést kívántunk nyújtani arra, hogy a pályázók a most teendő tanulmányok alapján, a jövőben élénkebb figyelemmel kísérjék a kutatásokat, azokban esetleg részt is vegyenek s ebből egyfelől a hazai kutatásoknak, másfelől a tanításnak haszna legyen. A pályázó megértette szándékunkat.

Rövid bevezetés után mindjárt a tárgyra tér, ismertetvén előbb az *aquincumi*, majd más panonniai maradványokat. Ezt követik az Erdélyi Nemzeti Múzeum érem és régiségtárának ásatásaiból ismert háztípusok, míg az Apulumban napfényre került emlékeket, az ismertetések alkalmatlan volta

miatt, nem tudta felhasználni; a magunk részéről nem találunk ebben semmi meglepőt.

Az egész tárgyalás alapjául a *Mau*-féle Pompejibeli ház-szkémát veszi, ezzel hasonlítja össze a hol lehet, a hazánkbeli típusokat.

A magunk részéről szivesebben láttuk volna, ha a római szellemet meglehetősen általánosan méltató bevezetés helyett a római házra vonatkozó általános jellemzést kapunk, mint a mi szorosabban tartozik a tárgyhoz s így a későbbiek megvilágosítására alkalmas.

A nélkül, hogy minden kisebb tévedését ki akarnók javítani, reá kell néhányra mutatnunk.

Ilyen az, hogy *Napoca*-t is azok közé a városok közé sorolja, a melyek a canabaeból fejlődtek; holott épen ez a város egyike azoknak, melyek nem katonaságnak köszönhetik fejlődésüket.

Trajanus II-ik háborúja Dacia ellen nem 105-ben volt, hanem 106-ban is tartott. A Columna Trajanit nem ő, hanem a senatus emeltette s a Forum Trajani nem a mai Piazza Colonna, mert az utóbbin tudvalevőleg Marcus Aurelius oszlopa áll.

Sajátságosnak mondja, hogy a római kori építészeti emlékeinken nem találunk „kelta“ tradíciókat, holott az meglehetősen érthető épen az általa is hangoztatott konzervativizmus miatt. De meg ma még egyáltalán nem vagyunk annyira, hogy az egyes tartományok építkezési *külön* sajátságairól beszélhetnénk. Nem pedig azért, mert ma még sehol sincs elegendő anyag ehhez.

A hypocaustomas fűtési szerkezetnél ismételten beszél kályháról és kemenczéről.

Téved, a mikor azt állítja, hogy Italiában az éghajlati viszony miatt építettek inkább kőházat, míg nálunk ez okból szerették a faházakat. Italiában kevés a fa, kő ellenben van; nálunk ellenben mindkettő egyaránt van, csak épen olcsóbb a faépítkezés. Nem kevésbé téves nézet, ha azt állítja, hogy a Duna—Tisza között csak azért nem hódították meg a rómaiak, mert nincs benne építési anyag. Ez is egy példája annak, hogy hova jutunk, ha a rómaiaknak mindig a *lelkük mögé* akarunk nézni, a mi lehetetlen, a helyett, hogy megelégednénk azzal, hogy a lelkükbe lássunk, a mi lehetséges. Oda jutunk, a hova azok jutottak, a kik a római határvédelemre gyártottak elméleteket a helyett, hogy a meglevő emlékekből és adatokból kínálkozó igazságokkal megelégedtek volna. Hiszen tudjuk, hogy a rómaiak sem Pannoniát, sem Daciát nem kapták olcsón, sem könnyen. Marcus Aureliusról azt is tudjuk, hogy Sarmatia tartományt is akart szervezni, csak épen nem tudta elvenni tulajdonsaiktól. Ez volt az akadály, nem pedig az építőanyag hiánya! Rá kellett mutatnunk erre, mert ez is egyike azoknak a tévedéseknek, a melyekkel állandóan bajunk van. Nagyobb baj, hogy pályázó nem ismeri az *atrium Corinthiacum*ot s így — persze a jelentéstevők nyomán — peristylumot lát ott is, a hol pedig csak ilyen atriumra lehet következtetni.

Az oszlopok s más építészeti részletek tekintetében még a Beóthy-féle művészettörténet I. kötetének végén, levő összefoglalás álláspontján van,

holott azóta csak Apulumból egy egész sorozat oszlopfejet közöl Hampel.

Mindezek és más apróbb tévedései mellett is bizonyos, hogy pályázó feladatát megértette, a rendelkezésre álló anyagot gondosan áttanulmányozta s annak megítélésében egy-két új szempontot is tudott találni. Mondani valót világosan és értelmesen tudja feltálatni s így ha nem is alkotott különösen becseset, feladatának megfelelt.

Ajánlom tehát, hogy a jutalmat a 291. számú „*Vitam impendere vero*“ jeligéjű dolgozat írójának odaítélni méltóztassék.

Kolozsvár, 1912. április 24-én. A tekintetes Karnak alázatos szolgája: dr. *Pósta Béla*, dr. *Cholnoky Jenő*.

A Kar az előadók véleményes jelentését elfogadja és a kitűzött 200 korona pályadíjat a munka szerzőjének odaítéli. A jeligés levélke felbontatván, abból *Módi Mihály* III. éves bölcsészeti hallgató neve tűnt elő.

A matematikai és természettudományi kar jelentése.

Tekintetes Egyetemi Tanács!

A matematikai és természettudományi kartól az 1911/12. tanévre kitűzött és Kolozsvár sz. kir. város pályadíj-alapítványából jutalmazandó pályatételekre érkezett pályamunkákról jelentésemet a következőkben terjesztem elő.

A kitűzött 28 pályakérdés közül háromra összesen négy pályamunka érkezett. E pályamunkák fölött a Kar a folyó év május 9-én tartott VI-ik rendes ülésén, két-két szaktanár bírálati jelentése alapján a következőképen határozott:

I. Az elméleti physikából kitűzött 12. kérdésre:
„*Mely koordinata-rendszerben legkisebb egy test-rendszer mozgási energiája?*“, jutalma érdem szerint, egy pályamunka érkezett 573. kari szám alatt „És tudod az erő micsoda? Akarat“ jeligével.

Dr. *Farkas Gyula* és dr. *Tangl Károly* ny. r. tanárok bírálata e pályamunkáról így szól:

Tekintetes Kar!

Az *elméleti physikából* kitűzött pályakérdések másodikára, a tek. Kar 12. pályatételére: „*Mely koordinata-rendszerben legkisebb egy test-rendszer mozgási ener-*

giája?“ 573. mttk. sz. alá „És tudod az erő micsoda? Akarat. (Arany)“ jeligével érkezett egy kis dolgozat.

Szerző a minimális kinetikus energia koordináta-rendszereinek általános föltételeit magukra az ily koordináta-rendszerekre vonatkoztatva, egészen jól állapítja meg. Midőn azonban arra kerül a sor, hogy egy adott koordináta-rendszerben tetszés szerint adott mozgásból levezesse azokat az egyenleteket, a melyek a minimális kinetikus energia koordináta-rendszereinek az adott koordináta-rendszerbe tartozó mozgását határozzák meg: a megállapított föltételeket csak félig használja ki kellőleg, mert csak az origók mozgását tartalmazó egyenleteket állítja elő helyesen. A forgó mozgások egyenleteinek az előállítását elhibázza, valószínűleg azért, mert véve észre, hogy a föltételekből csupa elsőrendű differenciál-egyenletek származnak, mint impulsus-egyenletek, a meghatározandó forgó mozgásokra merev test erő egyenleteit alkalmazza, a mely eljárás a merev testre ható erőknek az adott koordináta-rendszerben adottnak gondolandó mozgásból való kifejezését követelné, a mire azonban szerzőnk gondolni sem látszik, hanem, hogy integrálni tudjon, az általánosság végtelen nagy leszállításával arra az esetre szorítkozik, hogy a merev test forgató hatást nem visel. De még ezt a nagyon specziális esetet sem föladatának a szellemében kezeli, a mi a közölt érdemleges példán, rugalmas henger csavargó mozgásán feltűnően szembe szökik. A forgó mozgásokra fordított fáradtsága kárba vészett. A dolgozat egy-két helyen megszilárdult physikai fogalmak fer-

dítése is mutatkozik. Mindazonáltal, tekintettel a törekvés komolyságára s a részleges eredményekre, némi szorgalmi díj megszavazását javasolhatjuk.

A bírálók jelentése alapján a Kar az 573. kari szám alatti „És tudod az erő micsoda? Akarat“ jeligés mű szerzőjét 50 koronás szorgalmi díjban részesítette. Szerzője a fölbontott jeligés levélke szerint *Lupán Vazul* III. éves kari hallgató.

II. A földtani 25. sz. kérdésre:

„Egy erdélyrészi kisebb geológiai területnek önálló vizsgálatok alapján való leírása.“ Jutalma 300 korona. Egy pályamunka érkezett 572. kari szám alatt „Tanuld ismerni a természetet“ jeligével.

Dr. Szádeczky Gyula és dr. Fabinyi Rudolf ny. r. tanárok bírálata e pályamunkáról:

Tekintetes Kar!

Hazánk erdélyi részének egyik kevésbé ismert, pedig nagyon érdekes területével foglalkozik e pályamunka. Ez a terület adatokat nyújthat olyan fontos, vitás kérdésnek tisztázásához, a minő az Erdélyi Érczhegység aranytermő rhyolithjának és úgynevezett „helyi üledékének“ (Localsediment Posepny) a kora.

Pályázó e területnek csak landesitjeivel foglalkozik behatóan, tehát az említett vitás kérdés megvilágításához nem járul közvetlenül; de a mennyiben földünk kérgének életében is olyan szerves összefüggésben állanak egymással a különböző tagok, akár csak a szerves testekben, egyik tagnak köze-

lebbi ismerete a kiindulás az egésznek pontos megismerésére.

Részletes helyszíni bejárás alapján önállóan készített 1 : 25000 méretű geológiai térképen mutatja be szerző az említett terület alkotásában szereplő kőzetek előfordulását. Dolgozata 89. negyedréti lapra terjed.

Beható petrographiai meghatározásnak vetette alá azokat az andesiteket, melyeket legnagyobb részben maga gyűjtött és mások gyűjtéséből egyetemünkön talált. A mikroszkopiumi optikai és lángkísérleti részletes ásvány meghatározásokon kívül három andesiten részletes kémiai elemzést is végzett és a nyert elemzési adatokat pontos összehasonlítás céljából az amerikai módszer, Osann és Loewinson—Lessing eljárása szerint feldolgozta és táblázatosan is kitüntette.

Ezek alapján kiegészítette és helyesbítette ezekre az andesitekre vonatkozó dr. Doelter bécsi professor és dr. Széchy Ákostól származó régebbi irodalmi adatokat, nevezetesen megállapította, hogy a mit Széchy erről a területről *dacitnak* leírt, az tulajdonképpen kevés kvarcot tartalmazó *andesit*; továbbá, hogy a Zsidóhegy kőzete nem augit andesit, a minek Doelter nevezte, hanem *amphibol-andesit*. De sok egyéb részletes ásvány-meghatározásra vonatkozó helyesbítést és kiegészítést tartalmaz e dolgozat az eddigi irodalmi adatokkal szemben, úgy, hogy határozott irodalmi értéke is van.

Ha tekintetbe vesszük azt, hogy e munkának nyelvezete, kifejezése is eléggé szabatos, sőt elte-

kintve egyes hibáktól, a minő a „közvet kinézése“ (képe helyett), „kettős fénytörést mutat“ (kettős fénytörése van, helyett) még magyarossága ellen sem emelhetni nagyobb kifogást: e pályamunkát sikerültnek és a kitűzött pályadíjra érdemesnek kell ítélnünk.

A bírálók jelentése alapján a Kar az 572. kari szám alatt „Tanuld ismerni a természetet“ jeligés mű szerzőjének 300 korona pályadíjat ítélte oda. Szerzője a fölbontott jeligés levélke szerint *Ferenczi István* IV. éves kari hallgató.

III/a. A növényteni 26. sz. kérdésre:

„Szabadon választandó tanulmány a *physiologiából*, *növényanatomia köréből*“. Jutalma 200 kor. két pályamunka érkezett 574. sz. alá „A munka nemesít“ jeligével és 575. sz. alá „Kő és göröngy vesz téged körül stb.“ jeligével.

Dr. *Richter Aladár* és dr. *Apáthy István* ny. r. tanárok bírálata e pályamunkákról:

Tekintetes Kar!

Az 574. sz. alatt beérkezett terjedelmes dolgozat tárgya a magyar földi növényzet egyik ősz alakja, a gömör-murányi mészs-sziklákat ékesítő *Rozalia arbuscula* (Cel.) Al. Richter, a mely a földkerekségen máshol nem fordul elő s a melynek fönnmaradása a gömör-murányi mészkő-fensíkon egyike a legnevezetesebb növény-oikologiai kérdéseknek.

Richter tanár vizsgálatai nyomán ez a különlegesen magyarföldi növény már eddig is több hazai és külföldi botanikust foglalkoztatott, a nélkül azon-

ban, hogy ezt a kérdést tudományos kritikával, arra való kellő készséggel és a vizsgálatokat helyesen föltüntető ábrázolatok kíséretében megoldották volna. A szerző az elébe tűzött feladatot már a mennyire a tárgytól eltérő egyéb tanulmányai miatt azt megcselekedhette, nagy részében szépen oldotta meg és úgy, hogy a stylusa tekintetében átsimításra szoruló dolgozat, a melléje adott szép ábrázolatokkal együtt, reményt nyújt arra, hogy a további részleges vizsgálatok pótlásával ez a dolgozat nyeresége leendő a magyar tudományos irodalomnak, a mely megérdemlendi egy világnyelven való közlését is.

Nem kevésbé őszinte örömmel kell vennünk az 575. sz. dolgozatot is, a mely a viszonylagosan elhanyagolt nagy magyar alföldi flóra eddigelé különlegesebben nem is méltányolt tagjával, Schur Pulsatilla Zichyi-je történetével és élettanilag vett alkattanával foglalkozik, kissé túl szorosan körülírt körzetben, ám teljes dícséretet érdemlő szorgalommal és helyes érzékkel a tárgy iránt. Ábrázolatai, a mikre Kolozsvárt a biológia körében mindig szorgosan és kritikával ügyelünk, sajnosan nyújtott rossz példákkal szemben — szépek és a vizsgálat eredményeit helyesen föltüntetők. Stylus tekintetében ez a dolgozat is, az utólagosan megejtendő vizsgálatok közbeiktatásával együtt, megfelelő átdolgozásra szorúl, hogy azután a szerző elismerést érdemlő buzgalomával oly munkát nyujthasson, a mely publikálásra alkalmas.

Mindezek alapján mind e két pályamunkát egyaránt jutalomdíjra érdemesnek ítéljük.

A bírálók jelentése alapján a Kar a pályadíjat 200 koronáról 400 koronára emelte s a két mű között egyenlően megosztotta. Az 574. kari szám alatti „A munka nemesít“ jeligés mű szerzője a fölbontott jeligés levélke szerint *Bogsch Sándor* IV. éves kari hallgató.

III/b. Az 575. kari szám alá „Kő és göröngy vesz téged körül stb.“ jeligés mű szerzője a fölbontott jeligés levélke szerint dr. *Papp Lénárt* kari hallgató.

Az 1—11. és 13—24., illetve 27—28. számok alatt kitűzött pályatételekre pályamunka nem érkezett.

Kolozsvár, 1912. évi május hó 21-én. Az Egyetem Matematikai és Természettudományi Karának 1912. évi május hó 9-én tartott, 1911/12. tanévi VI-ik rendes üléséből: dr. *Apáthy István*, e. i. dékán.

VII.

A KOLOZSVÁRI MAGYAR KIRÁLYI

FERENCZ JÓZSEF TUDOMÁNYEGYETEM

JUTALOM-TÉTELEI

AZ 1912—1913. TANÉVRE

ÉS A

PÁLYÁZATI SZABÁLYOK.

I. A jog- és államtudományi kar pályázati kérdései.

1.

Római jogból: Mala fides, culpa és dolus a római jogban. Jutalma 200 korona.

2.

A jogtörténetből: A magyar kir. tanács története. Jutalma 200 korona.

3.

A magyar magánjogból: A személyiség védelme a mai magánjogban. Jutalma 200 korona.

4.

A kereskedelmi jogból: Fejtse ki pályázó a bizonyítványi ügyletet. Jutalma 200 korona.

5.

A polgári perrendtartásból: Értekezzék pályázó a kivételes polgári bíróságokról elvi és hazai tétéles alapon. Jutalma 200 korona.

6.

A jogbölcészetszből: Fejtse ki pályázó az alább felsorolt munkák megfelelő helyeinek kritikai elemzése kapcsán, lehetnek-e a jognak hézagai és ha igen, mily értelemben?

(Bergbohm, Jurisprudenz und Rechtsphilosophie, 371—396. old. — Jung, Von der logischen Geschlossenheit des Rechts. — Jellinek: Allgemeine Staatslehre, 302—341. old. — Zitelmann: Lücken im Recht.) Jutalma 200 K.

7.

A büntetőjogból: Fejtse ki pályázó azokat a különbségeket, a melyeket az 1908: XXXVI. t.-czikk (a büntetőjogi novella) a fiataikorú büntettesekre -- a régi törvénynyel (1878: V. t.-cz.) szemben megállapított. — Jutalma 200 korona.

8.

Egyházjogból: Fejtse ki pályázó a „jus reformandi“-t először elméletben, azután úgy, a mint az a mai magyar jogunkban feltalálható. Jutalma 200 korona.

9.

A magyar közjogból: Fejtessék ki történeti alapon Magyarország közjogi kapcsolata Ausztriával. Jutalma 200 korona.

10.

A politikából: Tárgyaltassanak a politikai tudomány szempontjából a fejedelmi uniok, különös tekintettel az osztrák-magyar uniora. Jutalma 200 korona.

11.

Az ausztriai magánjogból: Fejtse ki pályázó az osztrák általános polgári törvénykönyv alapján az elévülés

és az alanyi jogoknak időhatárhoz kötése között a fogalmi és hatásbeli különbséget. Jutalma 200 korona.

12.

A pénzügytanból: Méltassa pályázó a törlesztési államadósságok különböző fajait. (Kiinduló pontul szolgálhat Pap Rezsőnek a törlesztési államadósságokról szóló Budapesten, 1906-ban megjelent könyve.) Jutalma 200 kor.

13.

A statisztikából: Fejtse ki pályázó városaink demografiai sajátosságait és jelentőségüket. Jutalma 200 korona.

14.

A közigazgatási jogból: Fejtse ki pályázó a közigazgatási intézkedés jogi fogalmát a magyar közigazgatási jog alapján. Jutalma 200 korona.

15.

A nemzetgazdaságtanból: Vizsgáltassék Ricardo földjáraadéktana. (Kiinduló pontul szolgálhat Mattyasovszky „A földjáraadék“ cz., Budapesten 1908-ban megjelent könyve és ennek a Budapesti Szemlében közölt bírálata.) Jutalma 200 korona.

16.

A nemzetgazdaságtanból: A pályázó részéről szabadon választható tárgy fölött készítendő kisebb tanulmányra a pályázat ezennel kihirdettetik. A pályázati határidő az 1912/13. tanévben jár le. Jutalma a magyar-francia biztosító részvénytársaság 1000 korona alapítványának 3 évi kamatja.

II. Az orvosi kar jutalomtételei.

1.

A szülészetből: Vizsgáltassék a terhesek és gyermekágyasok vizelete. Jutalma 300 korona.

2.

Az általános kórtanból: Tanulmányozza pályázó az irodalom és saját kísérletei segítségével azokat a tényezőket, a melyek betegség okozó baktériumok alaki és élettani sajátságai megváltoztatására hatással vannak. Jutalma 300 korona.

3.

A közegészségtanból: Vizsgáltassék a Szamos vizéből kitenyészített — lehetőleg nagy számú mikroorganizmus-törzsön a magas értékű cholera és typhus — agglutináló serumnak a hatása. Jutalma 200 korona.

4.

A gyógyszerertanból: Tanulmányozza pályázó az irodalom és saját kísérletei segítségével az opium alkaloidáinak élettani hatását. Jutalma 200 korona.

5.

Ideg- és elmegyógyászatból: Vizsgáltassanak ideg- és elmebajosoknál a különböző reflex jelenségek rendes és káros formáikban, főleg a kórmeghatározás szempontjából. Jutalma 200 korona.

6.

Sebészeti pályakérdés: „Tanulmányoztassék a csontok alak- és szerkezetváltozása a megterhelési viszonyok megváltozása esetén“. Jutalma 200 korona.

7.

A belgyógyászatból: Vizsgáltassék meg a hasi hagymáz különböző eseteiben a vizelet szabad és összes aminosav tartalma, kapcsolatban az összes nitrogén tartalommal. Jutalma 200 korona.

8.

Gyermekgyógyászat: Vizsgálendő a fehér vérsejtek számának jelentősége a gyermekek légző szerveinek megbetegedéseinél. Jutalma 200 korona.

9.

Szemészeti pályakérdés: „A szaruhártya haladó fekélyének (utolsó serpens) gyógyítása, irodalmi és klinikai adatok alapján bírálva“. Jutalma 200 korona.

10.

A törvényszéki orvostanból: A 18-ik életév betöltésének jelei. Jutalma 200 korona.

11.

A bőr- és bűjakórtanból: Végeztessenek vizsgálatok a kísérletes állatsyphilisre vonatkozólag. Jutalma 200 K.

12.

Boncztan: Készítmények állítandók elő a gégére vonatkozólag és ezek leírandók. Jutalma 200 korona.

13.

Élet- és kórvegytani pályakérdés: Tanulmányozza a pályázó állatkísérletekkel, hogy a szervezet miként értékcsökkenti a táplálékkal felvett pentosekat és pentosanokat. Jutalma 200 korona.

14.

A szövettanból: Vizsgálja és saját készítményein mutassa be pályázó a pálczikasejtek előfordulását az állatországban. Fejtse ki finomabb szerkezetüket és azokat az *alaktani* tényeket, a melyekből szerepükre következtethetünk. Jutalma 200 korona.

15.

Az élettanból: Hasonlítsa össze a pályázó az ember felső végtagján a tapintás, hő- és fájdalomérzés topographiáját. Jutalma 200 korona.

16.

A kórboncztanból: Vizsgálja a pályázó, hogy az érrögzépződéskor és megindulásakor milyen alaki változások észlelhetők a vörös vértesteken, fehér vérsejteken és a vérlemezkéken. Jutalma 200 korona.

III. A bölcsészet-, nyelv- és történettudományi kar pályatételei.

1.

A paedagogiából: Kant és Herkart nevelési elméletének összehasonlító ismertetése. Jutalma 200 korona.

2.

A magyar nyelvészetből: Kíváncsítik rendszeres és kimerítő nyelvemléktanulmány a Székelyudvarhelyi Kódexről. Jutalma 200 korona.

3.

A magyar irodalomtörténetből: A magyar szatira története. Jutalma 200 korona.

4.

A német nyelvészetből: Valamely magyarországi német nyelvjárás szóképzésének tudományos tárgyalása. Jutalma 200 korona.

5.

A classica philologiából: Hőratius és a görög lyrikusok. Jutalma 200 korona.

6.

A románból: A szelistyei pásztorok meséi és babonái. Jutalma 100 korona.

7.

A magyar történelemből: Az erdélyi főkormányshék vázlatos története 1692—1848. (Esetleg a főkormányshék lajstroma és rövid életrajzaik kíséretében.) Jutalma 200 K.

8.

Az ó-kori történelemből: Augustus. Jutalma 200 K.

9.

Az egyetemes történelemből: Tégy jelentést, regesták kíséretében, az Erdélyi Nemzeti Múzeum rendezett levéltárának valamely tetszés szerint választott korszakra vonatkozó egyetemes történelmi adatairól. (Nyílt pályázat.) Jutalma 200 korona.

10.

A régészetből: Fejtessenek ki a Chaldea építészeti régiségeiben megnyilatkozó főirányok. Jutalma 200 korona.

11.

A földrajzból: A magyar felfedező utazók a Széchenyi-expediczióig bezárólag. Jutalma 200 korona.

IV. Matematikai és természettudományi kar pályatételei.

1.

Elemi mennyiségtanból: Vizsgáltassék meg a $Z = \tanh z$ -egyenlettel meghatározott conformis leképezés.

2.

Az egyenlőoldalú hyperbola simuló köreiről és ezekre vonatkozólag az asymptoták polusainak geometriai helyéről.

3.

Összegezendők azok a módszerek, melyek az elemi függvények asymptoticus előállítására vonatkoznak (Riemann, Darboux, Poincaré, Debye); megvizsgálandó ezeknek a módszereknek egymáshoz való viszonya.

4.

Eldöntendő, hogy a convergens $\frac{1}{1^3} + \frac{1}{2^3} + \frac{1}{3^3} + \dots + \frac{1}{n^3} + \dots$ végtelen sor összege π^3 -nak rationalis többszöröse-e, vagy sem. Az 1—4. hírdetett pályatételek jutalma érdem szerint.

5.

Felsőbb mennyiségtanból: Riemann „Ueber das Potential eines Ringes“ című posthumus dolgozatában

(Werke, második kiadás p. 431. s köv.) bizonyos sorbontásokat állított föl, a melyek a forgási körtorusra analogus jelentőséggel bírnak, mint a gömbfüggvények szerint haladó sorok a gömbre. Tanulmányoztassanak ezek a Riemann-féle sorok, különösen az újabb ilyen sorbontásokra vonatkozó irodalom tekintetbe vételével. Jutalma érdem szerint.

6.

„Egy a k körvonal mentén értelmezett, folytonos $f(z)$ függvényhez akkor és csak akkor található egy olyan, a k -kör belsejében és határán folytonos és a kör belsejében holomorphus függvény, mely a kerületen a megadott $f(z)$ függvényt megegyezik, ha minden $k=0, 1, 2, 3, \dots$ -ra

$$\int_k f(z) z^n dz = O^n.$$

Kiterjesztendő ezen tétel — mutatis mutandis — általánosabb görbeosztályokra és nem folytonos kerületi függvényekre. Jutalma érdem szerint.

7.

Ábrázoló geometriából: Mi az általános alakja annak a négyszögnek, a melynek csúcsain egy koczka átlói vezethetők át.

8.

A tetraederbe írható gömbök közül, melyeket metsz a tetraeder körül írható gömb valós és melyeket képzetes körökben.

9.

Szerkeszszük meg a másodrendű fölületeknek contourjait centralis projectióban, figyelembe véve, hogy az egyes felületeknek különböző contourjuk lehet.

10.

Egy közös meridiánus-síkkal bíró két másodrendű forgásfelület metszővonalának derékszögű képe a közös meridiánussíkon — kúpszelet. Mikép változik e kúpszelet neme a két forgásfelület változásával.

11.

A Dupin-féle cyclidának, vagy a Plücker-féle conoidának tárgyalása ábrázoló geometriai szempontból.

12.

Egy teljes síkhatoldal negyvenöt átlója hatával hatvan kúpszeletnek érintője; mutassunk ki vonatkozásokat e kúpszeletek között.

A 7—12. tételek jutalma érdem szerint.

13.

Kísérleti természettanból: Szabadon választandó tanulmány a kísérleti természettanból. Jutalma 200 korona.

14.

Vizsgálja meg a pályázó néhány gázkeverék dielektromos állandóját. Jutalma 200 korona.

15.

Elméleti fizikából: I. A földhöz rótt helyhatározó rendszerben merev alapzaton surlódással nyugvó merev testre az alapzat meglökéséből milyen mozgás hármlik? Az alapzat meglökése olyanul gondolandó, hogy általában az alapzat pillanatnyi eltolódását és elfordulását okozza.

16.

II. A quadrans elektrometron lengőjének és quadransainak milyen alakja mellett érvényes adott határok közt a forgató momentum használatos kifejezése?

17.

III. Egy mágnesből való inga mozgása tetszésre adott tengely körül.

18.

IV. Egyenletes minőségű és állapotú test más halmazállapotba alakuláshoz, adiabaticusan mely föltételek alatt és mely irányú normális változtatással juttatható el?

19.

V. Az elektrometronokban a mozgató hatásokat az elektromos főmegmozgató hatások általános kifejezéseinek egyenes alkalmazásával határozzuk meg.

20.

VI. Mely helyhatározó rendszerekben legkisebb egy anyagi rendszer cineticus energiája? Az általános eredmény érintkező merev testek, rugalmas szilárd testek, folyós testek mozgásának valamely helyhatározó rendszerekben ismeretes egy-két faján részletesen kifejtendő.

21.

VII. Kidobott mágnes mikép mozog?

22.

VIII. Haladó hanghullámok hirtelen irányváltozásával miként alakulnak a hullámmás intenzitási viszonyai?

23.

IX. Fejtsük ki Lorentz elektron-elméletéből (Enc. d. math. Wiss. V. 14.) minden részlete szerint a változatlan mágneses állapotok s elektromos áramlások elméletét.

A 15--23. tételek jutalma érdem szerint.

24.

Vegytanból: Szabadon választandó kísérleti tanulmány az anorganicus chemia köréből. Jutalma 300 korona.

25.

Szabadon választandó kísérleti tanulmány az organicus chemia köréből. Jutalma 300 korona.

26.

Szabadon választandó kísérleti tanulmány az elektrochemia vagy colloidchemia, vagy radiochemia köréből. Jutalma 400 korona.

27.

Ásvány- és közetanból: Vizsgáltassék meg részletesen a Gyalui-havasok gránittömege. Jutalma 300 korona.

28.

Földtanból: Egy erdélyrészi kisebb geológiai területnek önálló vizsgálatok alapján való leírása. Jutalma 300 korona.

29.

Növénytanból: Szabadon választandó tanulmány a physiologiai növényanatomia köréből. Jutalma 300 korona.

30.

Tárgyalandó valamely természetes növénycsalád, különös tekintettel az erdélyrészi terület flórájára. Jutalma 300 korona.

Megjegyzés: A növénytani dolgozatokhoz használt irodalmi adatok lelkiismeretes föltüntetésével pontos rajzok és az összes microscopiumi készítmények mellékelendők. A microscopiumi készítmények a növénytani intézet gyűjteményébe kebeleztetnek be. A kézirat közlésre

alkalmas módon egy oldalra írott s széles margóval bíró lapokból álljon. A mennyiben a dolgozat a „Múzeumi Füzetek“ növénytani sorozatában jelennék meg, a pályadíj a nyomás költségeinek fedezésére fordítatik; ennek ellenében szerzőt díjtalanul és szövegében annyi különlenyomat illeti meg, a mennyit a doctorátusi szabályzat megkíván.

31.

Állattanból: Ismertesse a pályázó a Kolozsvárt és környékén előforduló Kerekcsigákat rendszertani és alaktani szempontból, saját gyűjtése alapján. Dolgozatához a gyűjtött Kerekcsigákat (Rotifera) is mellékelje, részint földdolgozatlanul alkoholban, részint microscopiumi készítményekben. A gyűjtemény az Erdélyi Múzeum Állattárának tulajdona leend. Jutalma 400 korona.

32.

Állattanból: Végezzen pályázó önálló vizsgálatokat az erdélyi hazarészben előforduló Kétszárnyú Bogarak rendszertanára és háztartástanára vonatkozólag. Gyűjtésének eredménye az Erdélyi Múzeum Állattárának tulajdona leend. Jutalma 200 korona.

Pályázati szabályok.

1. A tudományegyetem részéről kihirdetett jutalom tételekre csak a kolozsvári tudományegyetem rendes és a gyógyszerészeti tanfolyam hallgatói pályázhatnak.

2. A pályázatok nyelve — ha csak különösen más nincs meghatározva — egyedül a magyar.

3. Valamennyi pályadolgozat beadásának határnapja 1913. évi április hó 15.-ike. A jutalmak 1913 május 29.-én adatnak ki az egyetem ünnepélyes közülésében.

4. A pályadolgozatok negyedrébten, tisztán, más által írva, lapszámozva, bekötve és jeligével ellátva nyújtandók be.

5. A dolgozathoz használt források és segédeszközök pontosan megjelölendők.

6. A szerző nevét és egyetemi hallgatói minőségének megjelölését tartalmazó pecsételt levélen ugyanazon jelige álljon, a mely a pályamű címlapján olvasható.

7. A pályaművek az illető karok dékáni hivatalaihoz küldendők be.

8. A nevezett kellékekkel nem bíró, vagy a kitűzött határidő után érkezett dolgozatok pályázatra nem bocsátatnak.

9. A beérkezett kéziratok semmi szín alatt sem adatnak vissza, hanem az illető kar levéllárában maradnak.

10. A jutalom viszonylag a legjobb munkának csak azon esetben adatik ki, ha az magában véve is díjra méltónak találtatik.

11. Rendszerint pályadíjat csak egy dolgozó nyerhet el; a mennyiben azonban a pályakérdést kitűző kar többek közreműködését is helyén levőnek találná, a díj ezeknek is kiadatik.

12. A pályamű szerző tulajdona marad, ki annak kinyomatása felől szabadon rendelkezhetik. Ha azonban művének kiadása alkalmával az egyetemi pályázatra, illetőleg jutalmazására hivatkozik, köteles a bírálatokat egész terjedelmükben a dolgozathoz kinyomatni.

VIII.

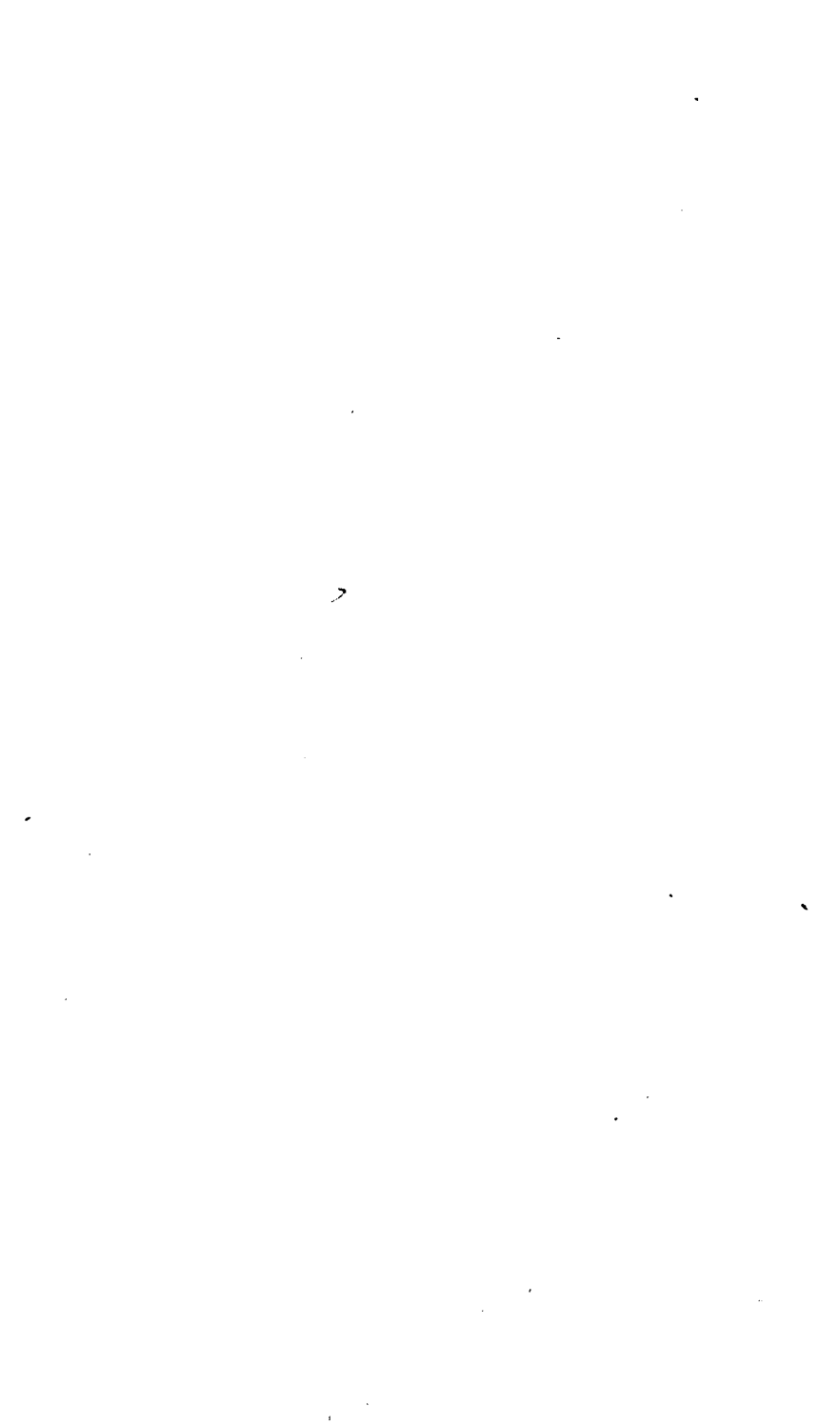
BESZÉD,

melylyel

Szádeczky Gyula

bölcsészet-doctor, az ásvány- és földtan ny. r. tanára, az ásvány- és földtani intézet igazgatója, a középisk. tanárképző tanára, az orsz. középisk. tanárvizsgáló-bizottság tagja, az Erd. Múzeum Ásvány- és Földtani Gyűjteményének igazgatója, a kolozsvári zene-conservatoriumnak alelnöke, az Erdélyi Múzeum-Egylet igazgató-választmányának és természettudományi szakosztálya választmányának, az Erdélyrészi Kárpát-Egyesület igazgató-választmányának, a K. M. Természettud. Társulat választmányának és a Magyarhoni Földtani Társulatnak alapító tagja, a matematikai és természettud. karnak 1899/1900. és 1907/8. tanévekben volt dékánja, 1900/1901. és 1908/9-ben prodékánja; a Tudományegyetemnek e. i. Rectora

AZ ÜNNEPET BEREKESZTETTE.

Tekintetes Egyetemi Közgyűlés!

A négy tudománykar imént hallott jelentéséből azt látjuk, hogy ebben az évben mindössze 17 jutalomra érdemes munka adatott be. Megnyitó beszédemben közölt kimutatás szerint Egyetemünk utóbbi 30 esztendő ciklusában ennél csak egy tanév, az 1906/7-iki volt szegényebb az ő 16 jutalmazott munkájával. Tehát a jelenlegi tanév pályázateredménye általában szegénynek mondható.

Annál nagyobb dicséret illeti meg azt a 17 pályadíjat nyert ifjút, a melyik tehetségével és szorgalmas törekvésével olyan munkát végzett, hogy annak alapján jutalomra érdemesnek ítéltetett. Fogadják ezért sikereik alkalmából őszinte üdvözlétemet és kívánságomat, hogy a megkezdett úton tovább haladva, fokozatosan többre és többre vigyék. Hisz az első lépés a legnehezebb (il n'ya, que le premier pas, qui coûte), tehát nekik csak arra kell ügyelniök, hogy meg ne álljanak.

Gondolják meg, hogy a tudás magábanvéve is a legértékesebb kincse életünknek, a legnemesebb fegyver, a melylyel az élet küzdelmeire magunkat felszereljük; olyan, a mely nemcsak erőt, hatalmat ad, hanem javít, nemesít, felemel. Az újabb társadalmi törekvéseknek ezt a tényt kellene első sorban

tekintetbe venniök, mert az egyenlőség felé törekvést, a művelődés útján való gyorsabb haladást, közállapotaink javulását, a rombolás, pusztítás nélkül való fejlődést semmi sem biztosíthatja annyira, mint a tudományos ismeretek terjedése.

A tudás mezejének tágítása, új eszmék, tudományos igazságok megállapítása pedig az emberi cselekedetek legértékesebb-, legfenségesebbjei közé tartozik, a mit méltán lehet az isteni teremtéssel párhuzamba hozni. Ezzel nemcsak magának szerez az illető boldog megelégedést, kimondhatlan gyönyörűséget, hanem hozzájárul az emberiség ismeretekben rejlő közös kincsének a gyarapításához, a mi utána legbecsesebb örökségül száll utódról-utódra.

Ez a gondolat lelkesítse a mai nap kitüntetettjeit és a példájukon minél nagyobb számmal felbuzduló társaikat a további nemes versenyre a jobb, a tökéletesebb felé!

A jövő tanévre kitűzött és ime nyomtatásban széthordásra váró feladatok bőséges alkalmat nyújtanak erre.

Megköszönve vendégeink szíves megjelenését, abban a jó reménységben zárom be ünnepélyes Közgyűlésünket, hogy a jövő többet és értékesebbet fog hozni a jelennél.

B 11911

